CİLT : 17 MART 1969 SAYI : 202

yeni ufuklar

Dindışı Ahlâk ..... James Memming
Sanatçı, Yazar ve Politika ..... Samim Kocagöz
Bir Mektuplaşma ..... Cavit Orhan Tütengil
Karl Marx III ..... Charles Gide
Belirti ..... M. Başaran
İnsancıl Damar Nerede ..... Ömer Faruk Toprak
Sanat ve Politika ..... İsmet K. Karadayı
Melih Cecdet'in Şiiri IV. ..... Selim İleri
Devrim Tohumları ..... David Shub
İngilizce Yazan Bir Türk ..... Engin Aşkın
Okulculuğumuz ..... Ferhan Şensoy
Anadolu Türkçesi XXII. ..... İsmet Zeki Eyüboğlu
O aylar Yorum İstemez ..... Oğuz Arıkanlı

YENİ UFUKLAR : Aylık Sanat, Düşünce Dergisi. Sahibi: MİHRİNNİSA GÜNYOL. Yazı İşlerini Yöneten : OĞUZ ARIKANLI. Yönetim yeri : Boyacı Ahmet So. Nuribey Han, K/2, No. 8 Çemberlitaş, İst. Tel.: 27 49 74. Yazışma ve Havale adresi: P.K. 1034, Galata-İst. Bu sayıyı hazırlayan: VEDAT GÜNYOL. Teknik yönetmen : METİN GÜMRÜKÇÜ. Yıllık abonesi : 16, altı aylığı : 9 TL.; yabancı ülkeler için iki katı alınır. İlân : kapakta santimi 50, sayfalarda 25 TL.
Gün Basımevi, İstanbul

YIL : 1969 YENİ SAYI : 202

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

Humanizma Ahlâkı, Yada Dindışı Ahlâk

KENNETH HARRİS. — *Dr. Hemming, Prof. Ayer'den Humanizma üstüne konuşmasını rica ettiğim zaman, Humanistlerin Tanrı'ya inanmadıklarını, kendisinin de, İsa'ya yada Hıristiyanlığa, İsa'nın tanrılığına inanmadığını açıkça belirtmişti. Bu, birçok kimsenin kafasında şöyle bir soruya yol açıyor : Neyin doğru neyin yanlış olduğunu gösteren bir Tanrı'ya inanmazsanız, ahlâktan söz edebilir misiniz?*

JAMES HEMMİNG. — Söze başlarken şunu açıkça belirtmek isterim : Ben ateist (Tanrıtanımaz) değilim, agnostikim (bilinmezciyim). Ama, iş ahlâkın temeli sorununa dayandı mı, insanların bir ahlâkı olması gerekir elbette. Toplum içinde insanlar birbirlerine bağlıdır. Toplum oldu mu, bir takım kuralların, yani herkesin uyması gereken bir takım kuralların bulunması da gerekir. Bunlar ahlâk ilkeleridir. Bütün toplumlarda, hattâ ilk toplumların en ilkellerinde bile raslarız bunlara. Öyle ki, ahlâkın temeli sorunu, hayatın da temeli sorunudur.

K. HARRİS. — *Yani bir çeşit Yetke'nin varlığı gerekir demek istiyorsunuz, değil mi?*

J. HEMMİNG. — Evet, ahlâk ilkelerinin bir kaynağı olması gerekir. Bu, başlıca, bireylerin toplum içinde mutluluğu, yetişip gelişebilme yeteneği; toplumun, son olarak da, bütün dünyanın gelişip olanca yetilerini kullanabilmesi olanağıdır.

K. HARRİS. — *Ama, Humanistler arasında da, herhangi özel bir konuda, neyin doğru neyin eğri olduğu konusunda anlaşmazlık olabilir, değil mi?*

J. HEMMİNG. — Evet, ama yalnız Humanistler arasında mı? Günümüzün önemli sorunları üstünde herkes tartışma halindedir. Öyle değil mi? Örneğin, doğum kontrolü, kadının rolü, suç ve ceza sorunları gibi birçok sorun var ki, üstünde büyük bir tartışma almış yürümüştür. Ahlâhsal yönden sağlık, canlılık getiren bir şeydir bu. Birarada düşünüp çıkar yol arıyoruz bu sorunlara.

K. HARRİS. — *Neyin doğru neyin eğri olduğu konusunda iki Humanist anlaşamazsa, bir çıkar yol bulmak için başvuracakları bir yetke var mı?*

J. HEMMİNG. — Evet, var : İnsanın sorumluluğu, Şu dünya yuvarlağı üstündeyiz biz insanlar. İki milyon yıllık gelişmenin ürünleriyiz; bu gezegeni yönetmekle yükümlüyüz, ona bir şeyler yapmak, insan hayatını yola yordama koymak, onu zenginleştirmek, ileriye doğru götürmek zorundayız. Hangi davranıştan hangi sonuçlara varılacağını araştırmamız gerek. Ençok sayıda insan için en iyi sonuçlar istiyoruz.

K. HARRİS. — *Bir hıristiyan bir başka hıristiyanla yada herhangi bir kimseyle, neyin doğrn neyin eğri olduğu konusunda anlaşamazsa, acaba Hıristiyan ilkelerine göre bu doğru, bu eğri deyip işin içinden çıkabilir mi sizce? Bu durum Humanistlere karşı kendi açılarından bir üstünlük sağlamaz mı onlara?*

J. HEMMİNG. — Aslına bakarsanız, Hıristiyanlar yüzlerini hep aynı temel ilkeye dönmektedirler. Bu, birarada yaşıyan ve bir takım amaçları olan insanların durumuyla ilgili bir sorundur. Hıristiyanların yeni bir şeyi öyle kolay kolay kabul ettiği görülmüş değildir. Çünkü başvuracakları bir çeşit yasa kitapları vardır. Örneğin, atom bombası konusunda — herhangi bir başka insan gibi — pratik olarak anlaşmaya yanaşmazlar.

K. HARRİS. — *İnsan yaradılışı üstünde yapılan deneylere bakılırsa, Tanrısal bir yetke — tanrısal bir dürtü — olmadan, büyük sayıda insanlar ahlâklı olamıyorlar galiba. Humanistler ne der buna?*

J. HEMMİNG. — Bir bakıma, tersinedir bütün bunlar. Bir takım değerler vardır ki, bireylerin yada grupların yaşayışını denetlemek zorundadır. Tarih bakımından da, bu değerler bir çeşit dogma'ya bağlanarak kutsallık kazanmışlardır. Bu, bir din olabilir, ataların davranışları olabilir. Şimdi bunlar insan bilincinden, büyük ölçüde silinmişlerdir. İnsanlar, daha çok, öteden beri değerli sayılmış şeylere dönmektedirler, yani duruma uyabilmek, birarada yaşayabilmek için gerekli olan ilkelere. İnsanların bugün pek öyle dogma'lara döndüklerini sanmıyorum. Eğer onları ahlâk yönünden biraz olsun düşünmeye zorlayabilirseniz — bugün insanda yeterince ahlâk duygusunu geliştirmiyoruz galiba — o zaman, dogma'lara dönecek yerde, davranışların sonuçlarını da hesaba katacaklardır. Dogma'ya dayanan ahlâk bir bakıma, bir kuruntudur daha çok. Dogma'ların insan davranışını yönettiğini sanmıyorum.

K. HARRİS. — *İnsanlar aralarında anlaşarak kendi yasalarını yaptıklarına göre, Humanizma ile, örneğin komünizm gibi baştan başa maddeci bir hayat biçimi arasındaki ayrılık nedir sizce?*

J. HEMMİNG. — Humanistler bireyin gelişmesini isterler. Komünizm ise, halkın esenliğinden söz eder de bireyinkinden etmez pek. Bizler, değerler basamağında bireyin gelişmesine, yetkinleşmesine en yüce yeri veririz. Hayatın bütün alanlarında, bütün yönlerde zenginleşmesine büyük önem veririz. Salt maddecilikten çok ayrı bir şeydir bu.

K. HARRİS. — *Dr. Hemming size, hıristiyanların, hattâ hıristiyan olmayanların gözünde kesinlikle ahlâksal sayılan bazı sorunlar konusunda anlaştıkları bazı noktalar üzerinde Humanistlerin ne düşündüklerini sorabilir miyim? Örneğin iffet konusunda?*

J. HEMMİNG. — Biz bir tek ilke bile ileri sürmüyoruz; bir parti politikamız da yok. Ama biz insanları, düşünmeye zorlarız. İnsanların kendi çağlarının sorunları üzerinde düşüneceklerini ummaktayız. İffet sorunu bunlardan biridir. Ama bana kalırsa, siz iffet sorununu, soyut bir sorun olarak değil, kadın - erkek ilişkileri açısından düşünmelisiniz. Bizce önemli olan, erkeklerde kadınların birbirlerini ne yolda etkileyeceklerini, karşılıklı zenginleşme ve gelişme yolunda birbirlerine nasıl bağlı olduklarını araştırmaktır. Bizce cinsel ilişki, önemli bir insan ilişkisidir. Ama ona dokunulmaz bir sorun gözüyle de bakmayız. Biz daha çok özel duruma bakarız ve insanların bu durumda nasıl davrandıklarına önem veririz. Evlilik dışında ilişki kurulmasın demeyiz. Ama, bizce, cinsellik sorunu küçümsenecek, alaya alınacak bir sorun değildir. Cinsellik başkalarının duygularını ilgilendiren bir şeydir.

K. HARRİS. — *Ya, zinaya ne dersiniz?*

J. HEMMİNG. — Zina, bir bakıma, evliliğin, gerçek evliliğin, geniş ölçüde, başarılı bir şey olmadığını gösterir. İki kişi sağlam bir hayat yolu seçebilecek ölçüde birbirleriyle içli dışlı olduktan ve sağlam ilişkiler kurduktan son-

ra evlenirse, o zaman, evlilik mutlu bir biçimde yürüyebilir. Bugün zina sorunu ile, böylesi önemli bir sorun ile, karşı karşıya isek, bunun nedeni, çoğu evliliklerin vakitsiz olması ve evlenen kimselerin, evlendikleri zaman duygusal yönden yeterince olgunlaşmamış olmalarıdır. «Zina iyidir», yada «zina kötüdür» diyecek yerde, soruna bu açıdan bakmak belki daha yararlıdır. Zina, evliliğin, «gökten inme bir şey» olmadığının bir belirtisidir. Çoğu zaman, evlilik birbirinin dengi olmayanlar arasında başlar, çok geçmeden yenilgiye uğrar, çöker gider, sonra eşlerden biri yada öbürü avuntuyu evlilik dışında arar.

K. HARRİS. — *Bir noktaya kadar, Hıristiyanlar da sizin gibi düşünmektedirler. Ama, bir takım Hıristiyanlara göreyse, insan ne denli akıllı ve aydın olursa olsun, zina ve iffet konusunda, böyle bir yönden eğitilirlerse, ister istemez bencil etkenlerle davranırlar. Zina ve iffet konusunda bencil davranmamak için, insanın tamamiyle kendi benliği dışında bir şeylere inanması gerekir ancak.*

J. HEMMİNG. — Bir insan bencil bir hayat yolu seçmişse, ahlâk bakımından gerçekten aptalın biridir. Çünkü, biz insanlar kendi başımıza birer hiçiz. Bizler birbirimize bağlıyız, «birbirimizin üyesiyiz.» Durum böyle olunca, birbirimizle işbirliği yapmanın, yapıcı bir yoldan birbirimizi etkilemenin zorunluğuna inanmaz da, kendi hayatımızı yaşamaya kalkarsak, kendi hayatımızı söndürdüğümüz gibi, toplumu da ortadan kaldırmış oluruz. Bencil bir hayat yolu, düpedüz ahmakça bir yoldur.

K. HARRİS. — *Ahlâk bakımından önemli şeylerden biri de, ahlâkı aşılayabilmek, özellikle gençlere aşılayabilmektir, değil mi?*

J. HEMMİNG. — Evet.

K. HARRİS. — *Hem, insanın yirmibeş yaşında gelişmesi bir işe yaramaz, değil mi?*

J. HEMMİNG. — Evet, yaramaz.

K. HARRİS. — *Gençlere, ve ilkel topluluklara hümanist ahlâkı öğretmenin güçleşmekte olduğunu düşünmüyor musunuz?*

J. HEMMİNG. — Ahlâkı öğretmenin en iyi yolu, görgüden geçer, insanın ahlâk bakımından kendinin ne olduğunu anlamasına dayanır. Bugünkü durum şudur : Ahlâk öğretimi bir tek döneme itilmiş, bir tek döneme sıkıştırılmıştır — yani okul dönemine. Oysa, öğrenci bütün okul süresinde sorumluluğunu öğrenmeli; içinde bulunduğu gruba olumlu katkılarda bulunmalı; grubun yararını göz önünde tutarak, zaman zaman kendi isteklerinden vazgeçmelidir. Bunları hesaba katan bir toplumda, yani ahlâk bakımından kendini bilen, sevgi duyabilen, anlayışlı olan bir toplumda yaşamak, çocuklara ahlâk kurallarını öğretmenin en iyi yoludur. Yoksa, salt düşnsel buyruklar, aslında, hiç bir işe yaramaz.

K. HARRİS. — *Hümanist ahlâkı öğretmenin temelinde yaşantının öneminden söz ettiniz; ama küçük çocukların yaşantıları pek yoktur, öyle değil mi?*

J. HEMMİNG. — Eğer küçük çocuklar ahlâkın ne olduğunu biraz öğreneceklerse, bunu ancak büyüklerin davranışından öğreneceklerdir. İşte bunun için biz evler, aileler olsun istiyoruz, sevgi ile, mutlu ilişkilerle pırıl pırıl olsunlar istiyoruz Çocuk evin değerlerini kendi benliğine sindirir o zaman. Çocuğa ahlâkı öğretmenin *tek* yolu budur.

K. HARRİS. — *Hümanist sözlüğünde vicdanın anlamı nedir?*

J. HEMMİNG. — Doğa, çocuğa çevresinde bulduğu değerleri katmak için bir teknik geliştirmiştir adetâ. Bu

değerler çocuğa «aşılanır» ve onun bir parçası olur. Eğer kendi evinde, sevgi dolu ve tutarlı değerler bir çocuğun dörtbir yanını sararsa, bu durum çocuğun vicdanının temeli olabilir. Vicdan sonradan yaşantıyla değişir. Ve insan, her şey yolunda giderse, sonunda olgun bir vicdana varır ki, bir dereceye kadar değişmiş, biçimlenmiş, esneklik kazanmış özgün bir vicdandır bu.

K. HARRİS. — *Daha önce, insanlara koşulların zorla kabul ettirdiği sınavlardan söz etmiştiniz. Geçen gün Bettelheim adında birinin toplama kampları üstüne yazdığı bir kitabı okuyordum. Kendisi bir sosyologtur — Hıristiyan mı değil mi bilmiyorum — toplama kamplarındaki koşullara herkesten çok dayanabilenlerin — azıcık olsun dayanabilenler varsa eğer — en yalın anlamda ve kesinlikle, Tanrı'ya inananlar olduğunu söylüyor. Buna dersiniz?*

J. HEMMİNG. — İnsanın inandığı bir şey olmalı. Hümanistlerin inandığı bir şey vardır. Onların inancı, insana, hayata inanmaktır ve insanın, kişisel yarar vb. gibi salt faydacı günlük sorunlarını aşan bir inancı, bir ülküsü varsa, budizme yada hıristiyanlığa ille de inanması gerektiğini sanmıyorum. Uğrunda çırpındığımız daha yüce bir şeylerin olması gerek. Büyük bunalım ve acı anlarında bir insanın kişiliğini ayakta tutan şey budur bana kalırsa.

o

Sanatçı, Yazar Ve Politika

Samim Kocagöz

Denir ki : Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplanan barış konuşmacıları arasında Polonya'lı ünlü piyanist Paderewski'yi gören, yine ünlü politikacı Fransız Clémenceau : «Bu alçak gönüllülüğünüzü unutamıyacağız üstat; sizi aramızda görmek, bizim için büyük şeref...» demiş. Gerçekten de yüzyıllardan beri paylaşıla paylaşıla bitirilemeyen Polonya, sözünü dinlerler, hatırını sayarlar diye olacak, Paderewski'yi politikaya sokmuş, yine derler ki, onun hatırı, Polonya'ya birçok şey kazandırmıştır. Tarih boyunca mesleklerini bir süre için bırakıp politikaya karışmış yada karıştırılmış sanatçılar görülür. Denecek ki, sanatçı zaten politikanın içindedir. Ama onun yaptığı politika günlük, yönetici politika değil, aydınlatıcı, yol gösterici, insanlara umut ışığı tutan bir politikadır. Çoğunlukla dünyanın her memleketinde sanatçılara, yazarlara, elçilikler, milletvekillikleri verildiği görülür. Yöneticilerin, hükümetlerin ünlü sanatçılara, yazarlara verdiği bu işler, ya geçim sıkıntılarını azaltmak, yada bir onur koltuğu vermekten ibarettir. Sanmıyorum ki, bu çeşit koltuklara sanatçılar hırsla, bir erekmiş gibi sarılsın. Akılları fikirleri o işlerde değildir. Örneğin şair Yahya Kemal'in şiirlerini okur okur da bir dizesine hep takılırdım : «Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plâkta..» Serde gençlik vardı, bu dize hep sinirlerimi tırmalardı. 1940'larda, Beyoğlu'nda, Degüstasyon meyhanesinde, ilk ve son defa üstatla görüşmek nasip olmuştu. Dayanamadım bu dizeyi söz konusu ettim : «Evet,» dedi üstat, «Polonya'da el-

çiydim. Sıkıntıdan da patlıyordum. İyi yürekli bir uşağım vardı. Beni sıkıntılı görünce, fonoğrafa İstanbul'u, memleketi duyuran plâklar koyar, beni teselli ederdi. İşte o sırada da makineye Tanburi Cemil Beyi koydu...» Ne denir? Şiirin ortasında bana batan o dizenin nedenini öğrenmiştim. Bir de Sayın Yakup Kadri'nin «Zoraki Diplomat»ını okumuşsunuzdur herhalde. Ama bu demek değildir ki sanatçılar, yazarlar, şairler, politikayı ve politikacıları küçümserler. Akılları politikanın ayrıntılarında değildir. Ancak çok büyük bir tehlike karşısında, korkulu durumlarda politikaya ve politikacılara koşmak zorunluğunu duyarlar. Her memleketin olanak ve koşullarının çıkardığı büyük sanatçılar — kendi ülkeleri için de büyük olabilenler — yurtlarının büyük sorunları karşısında hiç eylemsiz kalabilirler mi? İşte Halide Edip, Mustafa Kemal'in yönettiği ölüm kalım savaşında Ankara'da, yanındaydı. Ziya Gökalp'ten Mehmet Âkif'e değin bütün Türk yazar, sanatçı ve düşünürleri, Mustafa Kemal Paşa'nın yanındaydılar. Bazısı Osmanlılığı kurtaracağını, ümmet-i Muhammed'e döneceğini sanıyordu Mustafa Kemal'in, bazısı da, örneğin Yahya Kemal gibi seziyordu ki Balkan Devletleri gibi Mustafa Kemal'in de Türkiyenin bağımsızlığını kurtaracağını savaşı kazanırsa. (Eğil Dağlar, Sayfa 15, Eski Saltanat ve Yeni Millet, 1921). Kurtuluş Savaşı'nda bütün sanatçılar, yazarlar, şairler — birkaçı bir yana, Refik Halit, Refi Cevat gibi — Mustafa Kemal Paşa'dan yanaydı. En dindarından, ümmetçisinden — Mehmet Âkif gibi — en ilericisine değin, o zamanın ölçülerine ve memleketin koşullarına göre, hep birlikte sol kanattaydı. Bu sol kanat deyimini bilerek kullanıyorum : Hilâfetçilere göre Mustafa Kemal, elbette o günün ölçülerine göre, memleketin fikir gelişmesine göre, sol kanattı. Antiemperyalist bir savaşın, bir direnmenin adı budur. Bir başka de-

yişle, hacısından hocasına, en ateşli özgürlük savaşçısına değin bütün aklı başında aydınlar, elbirliği, fikir birliği, kurtuluş için yürek birliği etmişlerdi. Mustafa Kemal Paşa'nın yaktığı özgürlük ışığının ardından yürümüşlerdi. Kurtuluştan sonra, karşılaşılan fikir ayrılıkları, el birliği edenleri birbirinden ayırdı, ama istenilen noktaya gelinmişti, üst yakası artık politikanın ayrıntılarıydı : Çok partili mi olalım? Cumhuriyeti mi ilân edelim? Mustafa Kemal'in bütün savaşçı kadrosu dağılıverdi, bir başka deyişle KUVAYI MİLLİYE RUHU, ereğe kavuşulunca KUVAYI FİKRİYENİN çatışmasına dönüştü. Rahmetli Adıvar'lar çok partili demokrasi istediler. 1920 — 1923 arası Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde partiler yoktu ama partilerin yapacağı muhalefetten — hem de olumsuzu — beter bir direnme vardı. Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruz için cepheye gittiği sırada, Meclis'te hacılar hocalar bangır bangır, «Paşa Hazretleri nerede? Düşmana taarruzdan kaçıyor!» diye bağırıyorlardı. Denemişti o günün koşulları içinde muhalefetin ne olduğunu Paşa; bir de resmî muhalefete başlandı mı, tasarladığı bütün devrimler çıkmaza girecekti. Daha hilâfetin kaldırılmasını söz konusu ederken, en yakın arkadaşı Rauf Bey, «Ben padişahın nimeti ile (perverde) oldum, yapamam...» dedi çıktı işin içinden. Mustafa Kemal Paşa'yı NUTUK'ta yazarken bile öfkelendiren bu tutumu arkadaşlarının nereye değin gelip kaldıklarını gösterir. Refet Paşa'nın galip Türk ordusunun başında İstanbul'a girer girmez, ilk işi Halife-i ruyu zemin'e bir beyaz at armağan etmek oldu. Ankara'da Mustafa Kemal Paşa, savaş arkadaşlarının anlayışsızlığına oturmuş, saçını başını yoluyordu ama yine de temkinini bozmadı. «Ölen ölür kalan sağlar bizimdir» diye devrimlerini yürüttü. «Siyasî istiklâlimizi, iktisadî istiklâlimiz ayakta tutacaktır» dedi. Ölünceye dek memleketin ik-

tisadî istiklâlini korumaya çalıştı; Osmanlı Devletinin borçlarını bile ödemecesine... Şimdi buraya bir nokta koyalım : İktisadî özgürlük, siyasî özgürlük gibi bir savaşla sonuç alıp bitirilemez. Siyasî özgürlük içinde iktisadî özgürlük bir devamlılık, devamlı olarak ayakta tutulmak ister. Bu yapılamadı mı, siyasî özgürlük bir şekil olarak lâfta kalır. Ne olursa olsun koşullar, Atatürk bu yurdu bize bugünkü gibi mi bıraktı? Bu hale sokun mu dedi? Aman iktisadî özgürlük demedi mi? Sonrası İnönü'nün eliyle Menderes'e, Demirel'e teslim edildi. Bu dediğim, İsmet Paşa'nın iktidara kazık çakması gerekirdi demeye gelmez. Bütün iyi niyetine karşın, istediği çok partili rejimi getirmesini bilemedi. Örneğin Hasan Âli Yücel'e Köy Enstitülerini kurdurdu, arkasından Sirer'e yıktırdı. Daha 1946'da diyebildiği değin «ortanın solundayız» diyebilseydi, düştüğümüz kuyu bu değin derin olmazdı. Hâlâ Sayın Ecevit, Paşa'dan korkuyor da sosyalistim diyemiyor. Gazetelere «üreticimiz, tütününü dışarıya kendisi satmalı» diye beyanatlar veriyor Sayın Ecevit, dış ticareti devletleştireceğim demeye çok zor dili varıyor.. Hani Bektaşi sormuş bir softaya : «Erenler bana Allah'ı tarif eder misin?» demiş. Softa, «Ne yerdedir, ne gökte; her yerde hazır ve nâzırdır; ne yer ne içer, ne doğmuştur ne doğurur..» diye anlatmaya kalkışınca, Bektaşi, «Yeter yeter anladım; yok diyeceksin ama dilin varmıyor...» diyerekten kesmiş atmış. Hani Sayın Bülent Ecevit, korkmasa İnönü'den, «Canım işte hatır için ortanın solu diyoruz, aslında böyle bir şey yoktur...» diyecek ama dili varmıyor. Bütün beyanları bizim bu açıklamamızı doğrular.

Asıl diyeceğim, bırakalım bu küçük ayrıntıları, Sayın İnönü, «NATO'dan çıkamayız» diyor, acaba Ecevit gerçekten NATO'da kalmaya razı mı? Sayın Bölükbaşı açık açık NATO'ya karşı olduğunu, bu gidişle memleketin başı

belâya gireceğini söylüyor. Hani çoğunlukla partiler anti-emperyalist savaşta birleşiyorlar. Sayın İnönü karışmasa, bu iş daha da güçlenecek. Kurtuluş Savaşında bütün sanatçılar, yazarlar, şairler antiemperyalist bir eylemde olan Mustafa Kemal Paşa'nın yanındaydılar haklı olarak. Bugün sorsanız, en tarafsızım diyenleri bile Sayın İnönü'den yana olamıyor. Ama Sayın İnönü'nün büyük saygımız olan tarihsel kişiliği bize böylesine baskı yapmamalıdır. Talât Aydemir'in isyanı, biraz da bu baskıya karşıydı. Ola ki Ecevit de Paşa'nın politika alanından çekilmesini dört gözle bekliyordur. Benim bildiğim gelecekteki Halk Partisi'nin başkan adayı genç Ecevit, sanat yapmış, şiir yazmış bir adamdır. Politikayı seçmesi, ne olursa olsun şimdilik bilemeyeceğimiz bazı nedenlere bağlı olsa gerek. 1919 — 1923 yıllarının koşulları içinde, bizim memleket için Mustafa Kemal ve onun yanındakiler sol kanattı dedim. Bugün ne yazık ki Atatürk'ün ölümünden sonra sağ kolu İsmet Paşa, sağa dönmüş, sağda kalmıştır. Yine ne yazık ki, antiemperyalist partiler arası — iktidarı bir yana bırakalım — güç birliğini Sayın İnönü zorlaştırmaktadır. Bu yüzdendir Türk sanatçı, yazar, şairlerinin çoğunluğu İnönü'nün partisinin diyemediği, söyleyemediği sosyalizmden, ve de sosyalist olan Türkiye İşçi Partisinden yanadır, ona umut bağlamıştır. Partili partisiz bu yazar ve şairlerden politik bir eylem beklemek, onları politik eyleme zorlamak zorunluluğu yok.. Kişisel çatışmaları ne olursa olsun, sosyalist bir partinin kurtuluş yolu olduğunu kalemleriyle, kalemleriyle bile olmasa, gönülleriyle kabul ediyorlar. Tersini düşünmek, Türkiye'nin geleceğinden umudu kesmek olur. Sanatçıysa, her çağda çoğunlukla ilericidir. En az Rousseau'dan beri. Toplumun kaynaşmasından, gelişmesinden, toplumsal eylemden uzak kalan sanatçı düşünülemez; varsa böylesi, işte öylesine sanatçıdır...

Bir Mektuplaşma

Cavit Orhan Tütengil

Yeni Ufuklar'ın 200. sayısında çıkan «Az Gelişmişlik Kamçısı» adlı yazım üzerine Prof. Dr. Afet İnan'dan bir mektup aldım. Yaptığı açıklamaları dikkate değer bulduğum için, bu mektubun ve verdiğim cevabın dosyalarımda kalmasına gönlüm razı olmadı. Sayın İnan'ın da bu görüşü paylaşacağını umarak iki mektubu da yayınlıyorum.

Prof. Dr. Afet İnan'ın Ankara'dan yolladığı 20.1.1969 tarihli mektubu şöyledir :

«*Yeni Ufuklar* dergisinde (Ocak 1969, cilt 7, sayı 200) «Az Gelişmişlik Kamçısı» başlıklı yazınızı okudum. Bu vesile ile size bazı noktaları açıklamak isterim :

1) «Köylü» başlığı ile 12.X.1968 de aldığım bir mektupta «Eğer Atatürk sağ olsaydı» diyerek sizin de yazınızda sıraladığınız gibi o sorunların cevabını benden istiyorlardı. Yazılı cevap vermedim. Ancak telefonla sordukları zaman, bu sorulara Atatürk adına cevap veremiyeceğimi belirttikten sonra, «eğer sağ olsaydı II. Dünya Savaşı'ndan sonra müstemlekelikten kurtulan memleketler arasında bize de lâyık görülen (Az gelişmişlik) tâbirini benimsemeyi kabul etmez ve bize de kullandırmazdı» dedim. Bunu maalesef telefonda dinleyen talebe yanlış anlıyarak güya Atatürk devrinde bu tâbir varmış da ona kızarmış diye broşürlerine yazmışlar.

2) (Az gelişmiş milletler) vasfına lâyık görülenlerin, nelerden mahrum olduğunu açıklayan yazılardan pek çok okudum ve memleketimizin realitelerini biliyorum. Elbette

memleketimizin ekonomik durumu bakımından gerçek tarafları var ise de, sadece maddî zenginliğine güvenen millet fertlerinden kendimizi aşağı görmeyi de hiç doğru bulmuyorum.

3) Size bu vesile ile 7 Temmuz 1968'de Samsun'da verdiğim bir konferansın, Türk Tarih Kurumu Belleten'inde çıkan metnini gönderiyorum. Bunu okumak zahmetinde bulunursanız nelere dayandığımı göreceksiniz sanırım.

4) «Böbürlenme duygusu içinde gerçeklere göz kapayarak ve tarih sermayesinden harcayarak dünya milletleri arasında yerimizi eşit şartlarla almamız mümkün değildir» diyorsunuz. Doğru, ancak sadece tarih sermayesiyle övünmek elbette yeter sayılmaz. Fakat bu tarih sermayesi olmayan milletlerden, bugün zengin ülkelerdir diye kendimizi aşağı görmemiz de bence hiç doğru değil.

Bizim yurdumuz bu zengin tarih temelinde geçmişin medeniyet eserlerine sahiptir ve bugün bu Türk yurdunda oturanlar o eserleri vücuda getirenlerin torunlarıdır.

5) Bu tâbiri benimseyen kişilerin mânen aşağılık duygusuna kapıldıkları muhakkaktır. Dediğiniz gibi «zor geçit»ten çıkmak için kamçılayıcı rolünü kabul etmekle beraber, boynu bükük benimsemekle bu durumu devam ettirmede insanları atalete sevketmeye de hak tanımamak gerekir. Ben kendi mensup olduğumuz milleti başka milletlerin fertlerinden aşağı seviyede görmeye tahammül edemiyorum. Bunu boş bir gurur kabul etmeyiniz. Çalışmak ve her işte muvaffak olmayı hedef tutmak milletimize güç kazandıracaktır.

Yazımı Atatürk'ün konuşmalarında not ettiğim bir cümlesi ile bitireceğim :

(Bir insan hayatında büyük bir muvaffakiyet kazanabilir, fakat yalnız onlarla övünerek kalmak isterse, o mu-

vaffakiyeti unutulmaya mahkûmdur. Onun için çalışmak ve daima muvaffakiyet aramak herkes için esas olmalıdır).

Saygılarımla».

o

Bu mektuba verdiğim 6 Şubat 1969 tarihli karşılık ise şudur :

«Sayın Prof. Dr. Afet İnan,

Yeni Ufuklar dergisinde yayınlanan (Az Gelişmişlik Kamçısı) adlı yazım üzerine gönderdiğiniz 20.I.1969 tarihli mektubunuzu aldım. Yaptığınız açıklama için teşekkürler ederim.

Gerek mektubunuz ve gerekse göndermek lütfunda bulunduğunuz ayrı basım, yazımda üzerinde durduğum noktaları aydınlığa çıkarmaktadır. Size atfen ileri sürülen yazıyı ve orada ele alınan konuları sözkonusu makalemde tenkit etmekte mazurum.

Temelde düşünce birliği içinde olduğumuzu görerek sevindim. Milletlerin zenginliğini yapan sadece iktisadî durumları değildir. Bu sebeple, zengin ülkeler karşısında bir aşağılık duygusuna kapılmamız elbette düşünülemez. Ne var ki, (Az gelişmişliği kabul etmeden az gelişmişlikten kurtulmanın savaşı verilemez).

Atatürk'ün bir konuşmasından not ettiğiniz cümleler milletçe benimsenince (zor geçit) aşılmış olacaktır. Bu vesile ile saygılarımı sunarım».

o

Sayın İnan'ın Atatürk'ün bir konuşmasından not ettiği cümlelerin daha önce yayınlanıp yayınlanmadığını bilmiyorum. Bana öyle geliyor ki, tek başına bu cümleleri yayınlama isteği bile, izinsiz olarak yaptığım «açıklama» işini haklı göstermeye yeterdi.

Karl Marx
III.

Charles Gide

TOPLAŞMA VE KAMULAŞTIRMA YASASI

Marksçı teze göre, toplaşma adı verilen yasa ve gereğince yorumlanan ekonomi tarihi şunu göstermektedir. İçinde yaşadığımız düzen, yani özel girişim ve özel mülkiyet rejimi, yerini yeni bir düzene vermek üzeredir. Bu yeni düzen, kollektif girişim ve kollektif mülkiyet düzenidir, bundan ötürü de, ona *kollektivizm*[1] adı verilecektir. Bakın nasıl açıklıyorlar bunu :

---

[1] *Bununla birlikte şunu belirtmek gerekir ki, «kollektivizm» kelimesinin günlük dile girmesinde Marx'ın hiçbir yeri yoktur. Çünkü,* Komünist Manifestosu, *yalnız* komünizm *kelimesini kullanmakta, her sayfada onu tekrarlamaktadır. James Guillaume'a bakılırsa* (Bakunin'in Eserleri, cilt II, Önsöz). *«Kollektivizm»in kaynağı şudur: «Uluslararası 4. Bâle Kongresinde (1869), Enternasyonal'in hemen bütün üyeleri kollektif mülkiyetten yana oy vermişlerdir: Ama, aralarında birbirinden ayrı iki akım vardı : Kimileri (İngiliz, Alman, İsviçre Almanları) devlet komünizminden yanaydılar; kimileri de (Belçikalı, İspanyol, İsviçre fransızları ve hemen bütün Fransızlar) yumuşak komünizmden, federalizm yada anarşizmden yanaydılar ve kendilerine* kollektivist *demekteydiler. Bakunin bu ikinci bölüktendi. Aralarında, Bakunin'den başka, Belçikalı Paepe ile Fransız Varlin de vardı.» Şunu da belirtmek gerekir ki, Bakunin, komünist de-*

Bu kez de, yine biraz yukarılara çıkmamız gerekecek : XVI. yüzyıla. *Kapitalist* denen evre o tarihte başlamıştır. O güne kadar, kapital, hattâ kapitalist, yoktu daha ortada. Kapital, ekonomicilerin anladığı anlamda, yani *üretim aracı* olarak, vardı elbet. Ama, sosyalistlere göre, kapital kelimesi, ayrı bir anlamı gerektiriyordu. Bu, halkın ona verdiği anlama en yaklaşanıydı : Kapital, yalnız *gelir getiren* bir şeydir. Gelirse, kapitalistin emeği ile değil, başkasının emeği ile elde edilen bir şeydir. Korporasyon rejiminde, emekçilerin çoğunun elinde üretim araçları bulunuyordu.

Sonra, burada inceleyemeyeceğimiz ama, Marx'ın kitaplarında çok dokunaklı bir biçimde anlatılan bir takım nedenler çıkmaktadır ortaya. Bu nedenler şunlardır : Büyük deniz keşifleri ve büyük modern devletlerin kurulması ile yeni ulaşım yollarının, dolayısiyle, yeni pazarların açılması, büyük bankaların ve sömürge kumpanyalarının kurulması, devlet borçlarının başlaması vb. Bütün bu nedenler, yavaş yavaş kapitalin bir kaç kişinin elinde toplanmasına ve küçük mülk sahibi zenaatçıların üretim araçlarından yoksun bırakılmasına yol açmıştır.

Ne var ki, sadece bir başlangıçtı bu. Asıl anlamında kapitalin, yani, başkasının emeği ile gelir sağlıyan araç anlamında kapitalin doğup gelişebilmesi, *fazla - emek* ve *artık - değer* olaylarının ortaya çıkabilmesi ve bu kapitale hizmet ederek onu sürdürebilmesi, kapitalistin piyasada artık - değer yaratmak gibi şaşılacak bir erdemi olan bu metaı bulması gerekmekteydi. Ama, bu emek gücünün satın alınabilmesi için, önce onun yararlanabilir hale getirilmesi, kendi

---

ğil, kollektivist olduğunu ileri sürmekteydi. Marx ise, hiçbir zaman «Ben kollektivistim» dememiştir. Anarşizm ancak Kropotkin'le birlikte komünizmle karıştırılmaya başlar.

üretim araçlarından koparılması, küçük mülkiyetin bütün bağlarından, toprak köleliğinden ve korporasyon rejiminden kopması gerekirdi. Yani, pek yersiz olarak dedikleri gibi, emeğin *özgür* olması gerekirdi. Yersiz olarak diyoruz, çünkü, işin aslına bakılırsa, şunu demek gerekirdi : Tam tersine, «işçinin satacak bir şeyi kalmadığı için gönüllü olarak, kendini satacak» duruma düşmesi gerekirdi. Gerçekte, uzun süre, zanaatçı *ürünlerini* aracıya başvurmadan halka satabilmekteydi, sonunda *kendini* satmak zorunda kaldı.

Başkasının emeği üzerine kurulacak olan yeni mülkiyeti yaratmak için, demek ki, başlangıçta kişisel emek üzerine dayanan mülkiyeti ortadan kaldıran ve yerine modern proletaryayı getiren gelişmenin tamamlanması gerekiyordu. Bu insan kıyımı işine burjuvazi üçyüz yıl boyunca çalıştı; çalışma özgürlüğünün ve İnsan Hakları Bildirisi'nin ilânı, bu işin zaferini dünyaya bildirmekten başka bir şeye yaramadı. Bu çabanın eseri tamamlanmıştı : Zanaatçı üretim araçlarından yoksun bırakılmış, işçi sınıfı içine atılmıştı.

Doğrusu henüz tamamlanmış değildi bu iş, kapitalist düzenin en ileri olduğu memleketlerde bile. Ama, aşağıdaki nedenler yüzünden, kendiliğinden tamamlanmak yoluna girmiştir :

a) Büyük çapta üretimin durmadan gelişmesi ile. Bu gelişme, bir yandan makina yolu ile, bir yandan da — henüz Marx'ın bilmediği ama öngörüsünü doğrulayan — endüstri sendikaları ve tröst'ler gibi, bir takım örgütlerle olmaktadır. Özellikle tröstlerle : Bunların sosyalist açıdan anlamı çok büyüktür : Çünkü, bugün, tröstler orta derecedeki kapitalistlerin üretim araçlarını milyarderlerin yararına ellerinden almaktadır. Böylece, büyük üretim gelişmesinin, yığınların durmadan proleterleşmesi gibi, ters bir yönü vardır. Böylelikle, kapitalizm, ücretlilerin, yani kendi

düşmanlarının sayısını arttırmak yolundadır. «Her şeyden önce, burjuvazi kendi mezarcılarını yaratmaktadır.» *(Komünist Manifesto,* paragraf 3.)

b) Fazla üretim ile. Bu da, işsizliğe ve emek piyasasındaki nüfusun arta arta, gerçek bir yedek «endüstri ordusu» halinde aşırı derecede kabarmasına yol açmaktadır. Endüstri buhranlarının kabarmasıyla durmadan bir o yana bir bu yana sürüklenen, kıyıya vurmuş bu döküntüden kapitalist istediği gibi yararlanmaktadır.

c) Küçük mülkiyetin ortadan kalkmasının sonucu olarak köy nüfusunun şehirlerde toplanması ve otlakların yerini sürülmüş tarlaların alması ile. Bu son durum, o güne kadar bağımsız olan mülk sahibi üreticilerin gittikçe kabaran bir yığın halinde işçi sınıfına katılmasına yol açmıştır.

İşte, kapitalist sınıf böyle doğmuş, böyle gelişmiştir: «Bütün gözeneklerinden kan ve çamur sıza sıza gelmiştir dünyaya.» Kapitalist sınıfın gerçek hikâyesinin, ekonomicilerin bize anlattıkları o şiirsel masaldan ne denli ayrı olduğu görülüyor. O ekonomiciler ki, bize kapitali kişisel emeğin ve tutumluluğun yavaş yavaş olgunlaşan bir meyvası gibi göstermişler ve «dünya yaratıldıktan bir kaç gün sonra başlıyan bir serüvenle» iki ayrı sınıfın, kapitalist ve emekçi sınıfların yanyana yaşamaya başladıklarını, iyilerin ve bilgelerin yükselip tembellerin cehennemin yolunu tuttuklarını anlatmışlardı.

Böylece, kapitalist düzen, sınıf çatışmasiyle kurulmuştur ve yine sınıf çatışmasiyle sona erecektir. Nasıl başladıysa öyle sona erecektir : «malları mülkleri ellerine geçirenler, mallarından mülklerinden olacaklardır.» Nasıl olacaktır bu? Karl Marx bu konuda ayrıntılara girmiyor, gelecek üstünde kehanette bulunmaktan kaçınıyor ve böylece 2000 yılı üstüne roman düzen sosyalistlerden ayrılıyor. Kapitalist dü-

zenin kurulmasına ve gelişmesine yol açan yasalar, bu düzenin yıkılmasını hazırlıyacaklardır. Kapitalizmi olaylar yıkacaktır : Bu, bir çeşit *kendi kendini yıkma* olacaktır. Marksçı okula göre «Kapitalizm doğadaki değişimleri yöneten kaçınılmaz kaderle kendi yıkımına yol açacaktır.» (Antoine Fabiola). İşte, bu *kendi kendini yıkma*'nın tamamlanmak üzere olduğunu gösteren bir kaç olay :

a) Süregen bir hal alan fazla üretim, daha doğrusu, eksik tüketim buhranları. Bu buhranlar kapitalist düzenin yıkımına yol açacaktır, çünkü, o düzenin ayrılmaz bir parçasıdırlar. Gerçekte, değişen kapital'e kıyasla değişmeyen kapitalin durmadan artması (başka deyimle, el emeğinin kısılmasıyla sonuçlanan makina kullanımı) ile artık - değer durmadan azalacaktır. Bu azalmayı önlemek için kapitalistler durmadan üretimi arttırmak ve niceliği yükseltmek zorundadırlar. Öte yandan, emekçiler, gittikçe emeklerinin ürününe eşit değerde bir karşılık alamamakta, dönem dönem de işsiz kalmaktadırlar. Bu, daha önce gördüğümüz gibi, Proud'hon'un çok sevdiği bir düşünceydi. Bu, onun Marx üzerindeki etkisini açıkça gösteren durumlardan biridir.

Marksçı kuramın önemli düşüncesi şudur : Her buhran, değişen kapital ile değişmeyen kapital arasındaki dengenin bozulmasına bağlıdır. Çünkü, değişmeyen kapital durmadan genişleyerek, belli bir anda, temelsiz kalıverir — ama buhranın kendisi, değişmez kapitalin bir bölüğünün çökmesine yol açarak, artık - değer'in gelişmesini sağlar — aşırı ölçüde yeni bir kapitalleşmeye kadar. Bu yeni kapitalleşme de yeni bir buhran doğuracak ve bu böylece sürüp gidecektir.

b) Buhranların ve izsizliğin doğurduğu *aşırı yoksulluğun* gelişmesi ile. Kapitalist sınıf artık «hüküm süremez olmuştur, çünkü, kölelerine, köleliğe katlanmak için gerekli

geçimi sağlıyamamaktadır. Onları öyle bir durumda bırakmak zorunda kalmıştır ki, artık köleleri onu doyuracak yerde, onun köleleri beslemesi gerekli olmuştur.»

c) *Anonim ortaklıkların* çoğalması ile. Bu yoldan, bireysel mülkiyet adetâ gazlaşıp kâğıt parçası haline gelmekte; kıymetli evrak olup, yasa diliyle, gerçekten adsızlaşmaktadır. Kazanç, her çeşit kişisel emek dışında, işçilerin emeğinden ayrılarak bağımsız bir gelirpayı (temettü) biçiinde, bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmaktadır. Yönetim görevi — kişisel girişimlerde, kendini gizlemeye ve haklı göstermeye yarıyan — yönetim, girişim gücü ve kişisel çalışma niteliğinden soyunuyor : Bu görev ikiye bölünüyor : Bir yandan, büyük hisse senetlerine dayanan asalak yönetim, öte yandan ücretli yöneticilik görevi.

Bir memlekette büyük girişimler, anonim ortaklık biçimine, daha doğrusu, anonim ortaklığın en yüksek ifadesi olan Tröst biçimine girdiği gün, sosyalist kamulaştırma bakımından olgun meyva durumuna gelmiş olurlar. Çünkü, şöyle bir kalem oynatmak, hisse sahipleri adına kayıtlı olan kıymetli evrakın Ulus'a geçmesi için yeter de artar bile. Ekonomik mekanizmada değişiklik olduğu fark edilmez bile.

Böylece, burjuva sınıfının mallarının ellerinden alınması, birkaç yüz yıl öncesine kıyasla (ki o tarihlerde kapitalistler, zanaatçıların üretim araçlarını ellerinden almışlardı) daha kolay olacaktır. Çünkü, geçmişteki bu iş için, «yığının üretim araçlarına birkaç zorbanın el koyması» yetmişti. Oysa, yarının kamulaştırma işi için, toplaşma yasası yoluyla, «birkaç zorbanın üretim araçlarına yığınların el koyması» yetecektir..

Peki, Marksçı programın (amacı yada ülküsü demiyoruz, çünkü böyle bir şey kabul edilmiyor) varacağı sonuç

nedir? Genel olarak, özel mülkiyetin ortadan kalkması. Nitekim *Komünist Manifestosu* da şöyle diyor : «Bu bakımdan komünistler, kuramlarını şu formülde özetliyebilirler : Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması.»

Bununla birlikte, Manifesto, bundan çıkarılması gereken anlamı açıklamıyor. Ortadan kaldırılması gereken özel mülkiyet, işçinin kendi emeğiyle yarattığı ürün üzerindeki hakkı değil, patronun bu emek ürünü üstündeki hakkıdır. İşte, kollektivist düzende ortadan kalkacak olan mülkiyet budur (Buna özel mülkiyet diyorlar, oysa, burjuva mülkiyeti demek daha doğru olurdu). İnsanın, kendi emeği üzerindeki mülkiyet hakkına (eskiden zanaatçılarla köylülerin kendi hesaplarına çalıştıkları dönemlerde var olan mülkiyet hakkına) gelince, bunların kollektivizmden korkacak bir şeyleri yoktur. Kapitalizm onları ortadan kaldırmak ve yerine emekçileri getirme yolundadır. Kollektivizm, bu hakkı ortadan kaldıracak yerde, onu yeniden canlandıracaktır. Ama, işçinin emeği ile yarattığı ürün üzerindeki eskimiş ve bireyci mülkiyet biçiminde değil. Çünkü, bu mülkiyet, bundan böyle büyük üretimin ve işbölümünün koşullarıyla bağdaşamaz artık. Kollektivizm bu hakkı, bu emeğin ürününe eşit değerde bir hak olarak canlandıracaktır.

Bu bir taşla iki kuş vurmanın pratik yolu nedir?

Kapitalizmin yaptığını bozmak, kapitalistlerin elinden üretim araçlarının mülkiyetini almak ve onu işçilere geri vermek — işçilere tek tek değil (çünkü, üretimin yeni koşulları içinde bunun yolu yoktur), kollektif olarak vermek.

Her yerde parti programlarının başında yer alan bir formülle dile getirerek diyebiliriz ki, bu yol, *üretim araçlarının* (toprağın, yerüstü, yeraltı servetlerinin, fabrika ve kapitallerin) *sosyalleştirilmesi* ile gerçekleşecektir. Bu gerçekleştikten sonra, — toplumun emek ürünü — genel yarar

giderleri çıktıktan sonra — herkesin emeğinin payına göre bölüşülecektir. Böylece, fazla emek ve onun doğurduğu *artık-değer* ortadan kalkacaktır.

Kapitalistlerin üretim araçlarının ellerinden alınarak kamulaştırılması, tarihte son kamulaştırma olacaktır. Çünkü, daha öncekiler gibi, bir başka sınıfın yararına «hattâ işçi sınıfının yararına» değil, bütün Ulus'un yararına yapılacaktır. Kamulaştırmanın biçimi de, eninde sonunda, olayların üretime zorla uyguladığı kamulaştırmanın aynı olacaktır : yani *her ikisi de kollektifleşecektir.*

(Çeviren : V. Günyol)

o

Açık Oturum

TÜRK ROMANI

Düzenliyen

MEHMET SEYDA

Konuşanlar

Kemal Tahir, Sabahattin Selek, Gülçin Kasaroğlu, Semiha Demir, Ahmet Oktay, Özcan Ergüder, İsmet Bozdağ, Yaşar Trak.

Tekin Yayınevi

5 TL.

Belirti

M. Başaran

Ne zaman köyüme okumuş yazmış, efendi kılıklı biri gelse komşuların tedirgin olduğunu, ağız değiştirdiğini görürdüm. Onun yanında dertlerini açmaz, şikâyetlerini söylemezlerdi. Havada lâfları dinlerler dinlerler, «Haklısınız efendi, sizin dediğiniz gibi olmalı» filân diyerek geçiştirirlerdi. Ardından da : «Canım o da hükümetin adamı, ne anlar bizim derdimizden»i çekerlerdi.

Okumuşlara, efendi kılıklılara güvenleri yoktu. Kuşkuyla bakıyorlardı onlara.. Anadan atadan öğrendikleri bir gerçekti bu, hayır gelmezdi kendilerine öylelerinden...

Particilik de aynı yere getirmeğe başladı onları. Karşılarında oy için eğilip bükülenler, sofralarına oturanlar, camilerine gelenler «Köyde başka şehirde başka» oluyordu. Particiliğin başındaki heyecanları gittikçe tiksinmeye dönüşüyordu.

Aydınlarımızın, hem de en halktan yana geçinenlerinin hallerini gördükçe köylümün sezgisine hak vermemek elde değil. Aydının aydınlığı da eylem içinde belli oluyor. Yazılarına, konuşmalarına bakıp hayranlık duyduğumuz kişilere bakın bir.. Nasıl da umutsuzluğa düşürüyorlar kendilerine inananları...

Hasan Ali'nin Orhantepe'deki evine uğramıştım bir gün. Evdekilerin çok saygı gösterdikleri bir kişi vardı karşımda. O akşam «Paşa»yla görüşeceğinden söz ediyor, yukardan yukardan konuşuyordu. İnce hesap, dolambaçlı yol bilmediğimden yıllardır kafamı kurcalayan bir soruyu pat-

tadak açtım :

«Ben, dedim, Paşa'yla karşılaşsam şunları sorardım ona : 1946'ya değin Devlet Reisi olarak ağırlığınızı koyduğunuz Köy Enstitüleri dâvasını neden birdenbire bıraktınız? Neden Enstitüleri yıkanlara, oralarda okuyanlara saldıran gözüdönmüşlere ses çıkarmadınız? Ölümlerine değin Hasan Ali ile Tonguç'u neden aramadınız?..»

Adam bozulmuştu, birşeyler bahane ederek kalktı.

Enstitülerin parlak yıllarında onların «kara sevdalısı» geçinenleri sonradan karşımızda bulmuştuk. Anlaşılmaz şeydi : Ya bizim aydınların sağlam düşünceleri yoktu, yada aydın maydın değildiler. Halk onları ciddiye almamakta, kendinden saymamakta yerden göğe haklıydı. Daha çok bir senben kavgası içindeydiler; söyledikleriyle yaptıkları birbirini tutmuyordu. Bindikleri arabanın türküsünü söylemeye yatkındılar...

1962 yılı Aralık'ında Devrim Ocağı yöneticileri Köy Enstitüleri konusunda bir açık oturum düzenlemişti. O oturumla ilgili izlenimleri, varılan sonuçları yazmağa çalışmıştım ben de. En çok şaştığım şey eski bir Millî Eğitim Bakanının durumu olmuştu. Şöyle belirtmeğe çalışmıştım bunu :

«Enstitülerin yıkılışına, karalanmalarına sorumlu olarak katılmış bir prof. ümüz de olgunluğun (!) örneğini verdi. Halkevlerinin ve Köy Enstitülerinin dünya tarihinde örnekri bulunmayan pırıl pırıl Türk eserleri olduğunu söyledi, değerlerini belirtti. Enstitüleri politikanın yıktığını, karalamaların insafsızca iftiralar olduğunun anlaşıldığını açıkladı. Ülkemizin tekrar bu kurumlara kavuşturulmasını istedi..»

Bir şey daha görmüştüm o toplantıda. Aynı prof. ün Engin Tonguç'un karşısındaki halini... Ardından giderek kü-

çük bir odada ezile büzüle nasıl konuştuğunu..

Geçenlerde bir arkadaş M. T. T. B.'nin düzenlediği üç açık oturumla ilgili bir kitapçık verdi bana. Ele alınan konulardan biri : «Maarifimizin bugünkü durumu»ymuş. Baktım 1962 deki açık oturumda konuşan Prof. de konuşmacılar arasında. Bu kez de şöyle konuşmuş :

«Köy Enstitüleri meselesine gelince : O zamanlar, köy çocuklarını öğretmen yapmak, onlara her şeyi öğretmek, onları köyün lideri haline getirmek gayesi başta geliyordu. Bu liderlik aynı zamanda siyasî idi. Benim bildiğim, yirmi dört seneden beri tanıdığım komünistler işte bu yüzden oralara sızmıştı. Bunun, bu sızmaların, bu köyde öğretmeni lider yapmanın asıl sebebi yukarda arzettiğim gibi bir proleterya sınıfı meydana getirmekti. Şehir düşmanlığı yaratmaktı. Zaten Enstitülerin köylerde kurulması bu gizli zannedilen emeli açıkça göstermektedir. Reşat Şemsettin Sirer bu programı daha evvel değiştirmişti. Arkasından ben de Maarif Vekili olduğum zaman Enstitülere daha evvel yerleşmiş bulunan bu adamları (ajanları) maşayla ayıklar gibi ayıkladım...»

Biliyorum, denecek bir şey yok. Aradan beş yıl geçmiş. Dinleyiciler ayrı, yer ayrı. Bay prof. ümüz olgunluğunun yeni aşamasına ulaşmış olabilir. «Köy Enstitüleri yoluyla proletarya sınıfı yaratmak» da belki bir bilimsel buluştur. Dilin kemiği yok nasıl olsa. Benim diyeceğim, köylümün efendi kılıklılara, okumuşlara kuşkuyla bakması, onlara güvenmemesi, oy avcılarından tiksinmeğe «oyoyculara» köyünü kapamağa başlaması güzel bir belirti, gerçek aydın özleminin belirtisi...

İnsancıl Damar Nerde? Anlamsızların Yazıları..

Ömer Faruk Toprak

Uzun süre görmediğim bir arkadaşımdı. Avrupa'da kaldı yıllarca. İstanbul'a dönmüş dediler. Birkaç kez karşılaştık. Ayaküstü konuştuk. Hatır sormalarla geçti bunlar.

Sonbahar nasıl anlatılır? Hani yapraklar dökülmeye başlar. Yağmur çiseler saatlerce diye tanımlarlar. Biraz tatsız, biraz insanı ürperten hava çizerler. Bizim sohbete daldığımız gün böyle değildi. Parçalı bulutlar, yağmur gece yağmış dinmiş, ufak ufak ıslaklıkları var asfaltta. Arada bir sararan yapraklar dökülse bile, her yan yeşil. İnsanı hüzüne götürecek bir hava yok çevremizde. Alabildiğine çiçekler açmış, yapraklar kızıla dönmeye başlamış. Capcanlı bir yaşam sürüyor karşımızda.

Avrupa'dan dönen arkadaşım bir edebiyat adamı. Hele modern Türk edebiyatını, ülkemizin dışında iken de izlemiş. Çözümlemek için sık sık takıldığımız sorunları onunla bir sohbet biçiminde konuşalım istedim. Sanatçı olmadığı için, bir sanatçı çekememezliği söz konusu değildi. Yılların içinden gelen hazırlıklı çalışmaları vardı. Ama son görüşlerini bilmediğim için, bilinmez yanlarını öğrenmek bana da ilginç gelecekti. İlkin şöyle bir soru ile girdim konuşmaya :

«— Biliyorsun son yıllarda, Batı dillerine çevrilen ozanlarımız, romancılarımız var. Dünyadaki edebiyatın son gelişmelerine göre, nasıl bir açıklama yaparsın bu konuda?»

«— Batı ülkeleri deyince sosyalist memleketleri ayrı tutuyorum ben. Çünkü sosyalistlerle, kapitalist ülkelerin

değerler sistemi çok değişiktir. Batı dillerine çok yaygın bir çeviri yok daha Türkçeden. Edebiyat çevreleri, buna sanat çevreleri demek daha doğru. Nâzım Hikmet'i biliyorlar yalnız. Öyle sanıyorum ki, bu ün, Nâzım'ın çarpıcı yaşamı ile birlikte yürüyen şiirinden geliyor. Örneğin İngiltere'de Modern Türk Edebiyatından yalnız Nâzım Hikmet'in şiirleri ve Yaşar Kemal'in iki romanı çevrildi. Fransa'da biraz daha fazla belki. Birkaç şiiri çevrilmiş ozanlarımız var. Ama daha dar bir sınır içinde kalıyor bunlar. Ben bu tıkanıklığı şuna bağlıyorum daha çok. Dilimizin olanakları üzerinde tartışmayalım. Bizim Cumhuriyet çağında yetişmiş yazarlarımız daha çok ağır çekileri anlatmakta usta bana kalırsa. Türk ulusunu yücelten, bileşiminde bulunan insansal damarları bilmiyorlar daha. Evet hep çekiler, bin yıldır, hele altıyüz yıllık Osmanlı döneminde çekmediğimiz kalmadı. Bu çile bitmemiş ki, Cumhuriyet döneminde de bazı sanatçı ve ozanlar, sanki birer suçluymuş gibi hapisten hapise, sürgünden sürgüne gitti. En yurtsever insanlar oldukları halde, kırk yıldır polis fişlemesinden de kurtulamamışlardır. Belki bundan dolayı, bizde hep çekiler anlatılır. Batılı ne yapıyor biliyor musun, o ülkenin özelliklerine uygun bir bilgi kitabını açıyor. Türkler için ne demişler savaşçı, ne demişler asıp keser, vahşi, ne demişler halkı yüzyıllardır ilkel koşullar içinde yaşar. Bu genelleşmiş, yerleşmiş özelliklere benzer yaşamı anlatan hangi yazar var? Onu alıyor. İşte diyor Türk romanı. Böylece yabancı okur, Türk romanını okuyunca, daha önce çizilmiş silûete uygun tiplerle, olgularla karşılaşıyor.

Yaşar Kemal'in iki romanı çevrildi. *İnce Memet*'i çok sevdim ben de. Destansı bir eser. Hem de Türkçenin örgüsü en iki yitaplarından biri. Edebî değeri kadar, söylediğim öbür özellikleri kapsadığından ötürü çevrildiğini, çe-

şitli yabancı kişiler bana söylediler. Bana kalırsa, bu konuda gerçeğin payı az olmasa gerek. Bu yıl bir Japon yazara Nobel'i verdiler. Bu alanda bilgisi olan dostlarıma sordum. Japon yazar, daha çok halkının özelliklerini anlatan, üslûpçu niteliği olan bir yazarmış. Kendisinden üstün romancıların sayısı az değilmiş ülkesinde. Gerçi armağanlarda edebiyat dışı nedenler etki yapar sonuca. Bazan beklenmedik görüşlerle karşılaşıyor insan, şaşıp kalıyor.

Romanlar üzerinde konuşuyoruz madem ki, Kemal Tahir'in *Rahmet Yolları Kesti* ile Orhan Kemal'in *Bereketli Topraklar Üzerinde*'si de konumuz içine girmelidir. *Rahmet Yolları Kesti,* ağa ve yönetici sınıf olarak Osmanlı'nin halka zûlmünü dile getirir. *Bereketli Topraklar Üzerinde*'de, öbür kentlerden Adana'ya pamuk işlemeye gelen ırgatların o bitmez tükenmez çekilerindeki acılar anlatılır. Bunlar anlatılmasın demiyorum. Anlatılacak elbet çektiklerimiz. Ama bu çektiklerimiz içinde okkalı bir *insancıl* yanımız yok mu bizim? Eski bir uygarlıktan gelen Türk ulusu, insansal yanlarını bütün bütün yitirse, ilk kurtuluş savaşını yapabilir mi idi? Folklorunda yaşıyan bunca yiğitlerini, kahramanını dizelerde bırakır gider miydi? Bugün Afrika'da, yamyamlıktan yeni çıkan ülkeler, saz kulübelerini bırakıp Kurtuluş Savaşlarını verirken insancıl yanlarını gösteren eserlerle karşımıza çıkıyorlar. Bana kalırsa Türk romanları eksik yazılmışlardır. Oysa severek okudum *Rahmet Yolları Kesti*'yi, *Bereketli Topraklar Üzerinde*'yi. Aslında ne büyük kalemler onlar. Ama yeteri kadar insancıl yanlarımızı işlemesini, eserlerine koymasını bilmiyorlar. Bu yargıyı verirken, yazarların adını andığım birer eseri söz konusu değil benim için. Bütün eserlerini kapsıyan ana damarda, sözünü ettiğim niteliği arıyorum. Her yazarın bir ana çizgisi vardır. Bu ana çizgide Türk Ulusunun insancıl özelliklerini

görmek istediğim için böyle konuştum. Yalnız bir istisna görüyorum şiir alanında. Nâzım Hikmet'i diyalektik materyalizm açısından izlemek gerekli bence. Böylece bakarsak onun şiirlerine, Türk ulusuna özgü, Türk ulusuna ait insancıl çizgiyi yalnız onda buluruz. Ulusal bileşimi biliyor, bu bileşimden ölmezliğe, evrensele gidiyor. Köylümüzü anlatan parça, daha ilk dizelerde halkımızı veriyor. Evet dostum, bir sanat eserinde insancıl damar atmıyorsa, büyük bir eser niteliğini kazanamaz.»

«— Şu sıralarda edebiyatımızın genç yazarları şöyle bir tartışmanın içindedirler. Orhan Veli'nin getirdiği «Garip» hareketi, Birinci yeni sayılıyor. Şimdilerde tartışılan, bir bölük ozanın ikinci yeni adı altındaki anlamsızlık hareketidir. Bu konuda çeşitli görüşler var. Nasıl bir açıklama yaparsın bu akım için?»

«— Orhan Veli'nin Garip üçgeni, ülkemiz için yeni gibi göründü o zaman. Aslında *orijinal* değildi, verdikleri örnekler. Daha çok Fransız şiirine bakılarak yazılmışlardı. İkinci Yeni ozanları, Garip üçgeninin ozanları kadar da yetenekli görünmüyorlar. Soyut ile anlamsız şiiri karıştıranlar bile var içlerinde. Oysa bu ikisi ayrı ayrı şiir türleri. Birinci yeni nasıl CHP döneminin baskısı ile yanlışlıklara yönelmiş bir şiir ise, ikinci yeni'nin gelişmesi de DP faşist diktasının sanatçıları kapalı bir daire içinde tuttuğu zamana rastlar. Yayınladıkları kitapları okuyorum. İlk anda şu kanıya varıyor insan. Bu yazarlar Türkçe'yi iyi kullanmıyorlar. Bir ozan ki otuzbeş yıl yazar, esaslı bir atılım gösteren şiir kitabı veremez. Orada ozanın aleyhine bir gerçek var demektir. İlhan Berk'i alalım faraza. Toplumcu şiirler yazdığı sıralarda asıl ününü yapmış. Sonra kendimi yeniliyorum diyerek anlamsız şiire geçmiş. Şimdilerde yazdıklarını yayınlamasaydı, doğrusu kazançlı bile çıkardı.

Aslıda bu yetersizlik nereden geliyor biliyor musunuz? İkinci Yeni patenti altında görünen ozanların, yetenekleri orta çizginin altında kalmıştır da ondan. İçlerinde bir Dağlarca yeteneği olan ozan bile yok. Hem Dağlarca, yirminci yüzyılda yetişmiş ozanların, kazanmış olması gereken kültürden nasibini tam alamamış. Fakat ozanlığa gerekli duygusal açılımı, gözlemi, atılımı dizelere koymasını bilmiştir. Zayıf şiirlerinin yanında güçlüleri de vardır. İkinci Yeni'cilerde ne ulusal şiire, ne evrensel şiire yaklaşmak gibi bir çaba görüyorum ben. Yalnız kendileri için yazıyorlar galiba. Bilmem şu benzetmeyi doğru bulacak mısın? Şiirimizde bir erozyon dönemini temsil ediyor onlar. Eğer soyut şiiri bilselerdi, ona göre çalışmalar yapsalardı, sanırım az gelişmiş bir ülkeye uygun örneklerle geleceklerdi. Bizim geçmiş tarihimizde kendimize özgü soyut şiirimiz vardır. Divan şiiri bunun bazı güzel örneklerini getirir. Ama biz bugün az gelişmiş bir ülkenin üretim ilişkileri içindeyiz. Bundan ötürü Turgut Uyar'ın, Edip Cansever'in anlamsız yazıları, Türkiye koşullarına ters düşüyor. Yukarda da söylediğim gibi anlamsız şiirde direnmek boşuna bence. Dağlarca anlamsız şiirin demiyeyim ama, soyut şiirin örneklerini verdiği zamanlar olmuştur. Ama toplumsal koşulların çarpıcı itişini bir yerde duymağa başlayınca, politik dozu olan şiirlerin ortamını yakalamayı da bilmiştir.

Bir de onların yazılarında dil karışıklığı, karışıklık demiyeyim de déformation aşırılığı var. Yeni bir şiir dili deseniz o da yok, yazılarında. Dili zorlama, dili bozma var daha çok. Burada dilimizin arılaştırılması hareketi ile onların yazılarındaki bozuk dili karıştırmamalı. Birincisi yıllardır devam eden olumlu bir hareket, öbürü İkinci Yeni ile başlayan bir dil yozlaşması.

Sonuç olarak şuraya geleyim. İyi şiirdir aradığımız.

İkinci Yeni'nin anlamsız yazarlarında ben iyi şiir bulamadım, okuyamadım daha da, onun için söyledim bunları. T. S. Eliot'un absurde şiirinde, Nicolas Guillen'in doğa plât-formu üzerinden yürüyen tandanslı şiirinde, Vitezlav Nezval'in, Yani Ritsos'un çağımıza anten tutan şiirlerinde gerçekten güzel, gerçekten iyi şiire rastlıyoruz. Gerisi boş lâf benim için.

BİZE GELEN ESERLER

- *Küçücük* (Roman) : Orhan Kemal. Varlık Yayınları, İstanbul 1969, İkinci basılış, 2 TL.
- *Mutluluk Düşüncesi* : Orhan Hançerlioğlu. Varlık Yayınları, İkinci Basılış, İstanbul 1969, 5 TL.
- *Denize Doğru* : Orhan Veli. (Düz yazıları) : Varlık Yayınevi, İstanbul 1969, 4 TL.
- *Toplum Sınıfları* : Pierre Laroque. Çeviren : Nihal Önol. Varlık Yayınları, İstanbul 1969, 5 TL.
- *Adanmış Topraklar Üstünde* (Sosyal taşlama) : Efraim Kişon, Çeviren : Adalet Cimcoz. Varlık Yayınları, İst. 1969, 4 TL.
- *Cinler, Cilt 2 ve Stavrogin'in İtirafları* : Dostoyevski, Çeviren : Ergin Altay. Varlık Yayınları, İstanbul 1969, 10 TL.
- *Tanzimat Edebiyatı Antolojisi* : Hazırlıyan : Suat Hizarcı. Varlık Türk Klâsikleri, İstanbul 1969, 3 TL.
- *Evliya Çelebi* (Hayatı, Sanatı, Eseri) : Hazırlıyan : Cafer Erkılıç. Varlık Türk Klâsikleri, İst. 1969, 3 TL.
- *Masal Dünyası* : Derliyen, çeviren : Edibe Birsen. Resimliyen : Çetin Özkırım. Varlık Çocuk Kitapları, İstanbul 1969, 1 TL.

Sanat ve Politika

İsmet Kemâl Karadayı

Bir yazarımız şöyle diyordu :[1]

«... Hiçbir sanatçıyı, yalnız şu yada bu düşüncenin, görüşün savunucusu olduğu için tutmuşluğum yoktur. Ama yapıtında insana yer veren, insanın insanlık yönünü önemsiyen sanatçılara karşı özel bir sevgi duyduğumu da yadsıyamam. Panait İstrati hayranlığımın kökeninde bu duygu yatar. Ne ki, bu duygu, büsbütün ayrı yaratılışta yaratıcılar olan bir Balzac'a, bir Dostoyevski'ye, bir Tolstoy'a, bir Gide'e yada Hemingway'e gene o hayranlığı duymama engel olmaz. Sanatçının özel yaşamında iyi yada kötü kişi olması, şu yada bu dâvanın adamı olması beni birinci derecede ilgilendirmez. Yapıttır önemli olan benim için.. Ne fildişi kule önemlidir benim için, ne toplum yararı. Bunlar gelip geçici şeylerdir. Kalıcı olan sanat gücüdür.. Ancak fildişi kulesine kapanarak gerçek yapıtını verebilecek bir yazarı arena'ya çağırmak, hem ona, hem sanata yazık etmektir. Bu, toplumsal dengesizliklere başkaldırmaktan gücünü alan bir sanatçıyı aşk idilleri yazmaya zorlamak gibi saçma bir şey olur...»

Ve bir başka yazarımız da şunları yazıyordu :[2]

«... Evet, içinde bulunduğumuz şu yıllarda sanatı, şii-

---

[1] *Yaşar Nabi. (Mehmet Seyda'ya Yanıt. Türk Dili. Haziran 1968.)*

[2] *Zühtü Bayar. (İkinci Yeni'nin Otopsisi. Yeni Gerçek. Sayı : 7. 1968.)*

ri biraz ihmâl ettik. Ama sanatı, şiir nitelikleriyle kökünden kavrıyacak olumlu bir dünya görüşünden de yoksunduk. Ne ozanlar şiirlerini temelden bir kavrayışla yazabildiler, ne de bizler onları temelden bir kavrayışla çözümleyebildik. Her iki yöne düşen de şimdi oturup doğayı, toplumu ve tarihi çözümlemek ve anlamak için ekonomi politik, toplumbilim ve fizik okumamız, çalışmamızdır. Ben de yazınsal yapıtlardan çok toplumbilimsel yapıtlar okuyorum son yıllarda. Ama silâhlandığımız zaman sanata tekrar döneceğiz. Hem de eksiksiz olarak. O zaman şiir de, sanat da gerekliliğini duyuracak bizlere. O zaman sanatı gökyüzündeki fildişi tahtından indirip grev yapan fabrikaların tezgâhlarına, yeni ve yalın tahtına oturtacağız...»

Anlatılmak istenilenin ne yalnız biri, ne yalnız öteki... Bence, aslında, her iki yazar, her iki düşünce de gerek «temel sorun», gerekse «uzun süre» öğeleri içinde ele alınırsa aynı çizgide birleşmiş oluyorlar..

Üzerinde durulması gereken nokta şudur :

Sanat ve politika, İnsan'a ilişkin, toplumsal birer gerçektir. Yâni insanlarla doğmuştur, insanlarla vardır. Ve bu iki gerçek de elbette ki insanlık serüveni boyunca birbirini etkilemiştir, yararlanmıştır biri ötekinden. Sanatın da, politikanın da gelişiminde bu etkilerin payı büyüktür..

Artık bilinen bir deyimle anlatalım : alt yapı, üst yapı; türlü etkenler, diyalektik bağlaşma, ne olursa olsun, küçük küçük olguların, daha büyük olaylara, küçük küçük çıkışların daha büyük sonuçlara yüklü olabileceğini ve sürekli bir gelişme çizgisi üzerinde bütün bu oluşların birbirini etkileyebileceğini algılamamak, gerçekleri de, insanlık tarihini de yadsımak demek olur.

Hattâ yeni ekonomik gereksemelerle yeni ve buna bağlı değerler, temel yapılar; yaşama olanaklarının sağlanması

yöntemini gösteren üretim biçimleri ile üretim güçlerindeki şu tarihî ve eytişimsel (diyalektik) değişimler; çelişik ve zıt etkilerle, sürekli bilinçlenmelerle varılacak kaçınılmaz dönüşümler ve aşamalar; toplumsal yapıları, güçleri, varlıkları düzenleyen örgütler; sınıflararası çatışmalar, savaşlar, devrimler ile eski sistemlerin yıkılışları ve toplumsal ilişkilerdeki evrimci yenilenmeler v.b. ne olursa olsun, İnsan'a ilişkin olaylar içinden çıkardığımız «sanat»ı tümden bir yana itmek olanaksızdır. Güzelliği işlemiyen, güzelliği düşünce ve eyleme, yada düşünce ve eylemi güzelliğe bağlamıyan davranışlar kuru, tatsız ve tek yanlı kalır, üstelik sanat açısından tam anlamiyle insancıl ve toplumsal bir niteliğe de ulaşamazlar.. Çağlara seslenmesini bilmiş sanatçıların, düşünürlerin, devlet adamlarının yapıtlarına bakınca görülür ki onlar da insan yaşamasına bağlı olaylar ve gerçeklerden çıkardıkları sonuçları, yaratma, yapma güçlerini de katarak bir politikaya, bir sanata etkili kılmışlardır. Salt politika, salt sanat süzülüp geçmiş ellerinden, düşüncelerinden ve birbiriyle içiçe olmuş, sonra da buralardan yepyeni beğeni ürünleri doğmuş.. Bunu bugün de kanıtlayan ünlü adlar, çağdaş yapıtlar çoktur. Yeni, değişik ve büyük değerlenmeler de artmaktadır böylece.. Ekonomik gelişmeler, politik kaynaşmalar, ulusal bağımsızlık savaşları, hattâ gerillâlar bile sanatın güzelleyici ve sevdirici anlatımlarıyla çok daha insana yakın ve anlamlı, başkaları için çok daha ilginç ve anlaşılırlı oluyor..

Yaşam çizgisi, yaşama süresi boyunca çelişik gibi görünen konularda da aslında sürekli bir çelişiklik yoktur bence. Bilimsellik ve bilinçlenme aydınlıklarında böyle ters bir gidiş olamaz çünkü.. Küçük çatışmalar ve az ayrıntılı yorumlar doğal olduğu gibi yaşama şartları ve sorunları içinde zıtlaşmalar da insanı zamanla evrimleşmeye götürür. Öy-

leyse sanatı birden savsama niçin? Ve neden içinde bulunulan olaylarla tarihî akış, yani ekonomik ve düşünsel gelişimler sanatı da etkilemesin?.. Çok önemli «geçiş» çağlarında bile bu bir gerçek, gereksemesi duyulan ve vazgeçilemeyen bir durum değil midir?..

Toplumcu birliğe, toplumcu birleşime sanat kapısından girmesini bilmiş aydın kişilerin de, toplumcu eylemlerin de sanattan ve sanatçıdan yararlanmış olanların da bu konuda birbirlerine söylenecek aykırı sözleri olmamalıdır. Değeri ve yararı olmayan tek yanlı görüşler ve düşünceler, eylemlerimizi de etkileyerek bizleri gururlu ve kısır bırakır. Sanatın da, politikanın da gerekli ve geçerli yanlarını belirlemek, insan yaşantısını bu gerçeklerle de güzel'e ve değerli'ye ulaştırmaktır doğru olan..

BİZE GELEN ESERLER

- *Mektuplar :* V. İ. Lenin. Çeviren : Murat Devrim. Toplum Yayınları : 33, Ankara 1969, 10 TL.
- *Sanat ve Toplum Üzerine :* Selim Turan, Köprü Yayınları : 12, İst. 1969, 3 TL.
- *Bugünün Diliyle Hayyam :* Yenileştiren : A. Kadir, İstanbul 1969, 6 TL.
- *Kodin :* Panait İstrati. Çeviren : Bertan Onaran. Yankı Yayınları, İstanbul 1969, 5 TL.
- *Rosa Luxemburg :* Tony Cliff. Çeviren : Yurdakul Fincancı. Anadolu Yayınları, Ankara 1969, 6 TL.
- *Karşılık Görmeyen Aşk :* Maksim Gorki. Çeviren : Vâlâ Nuri (Vâ - Nû) Düzeltilmiş ikinci baskı. Yeditepe Yayınları, İstanbul 1969, 5 TL.
- *Yahu* (Şiirler) : Hamdi Şahin. Ankara 1969, 3 TL.

Melih Cevdet'in Şiiri
IV.

Selim İleri

1966'da yayımlanan *Unuttum Kendimi* yazarın topraklarımıza, topraklarımızda unutulmuş uygarlıklara, bu uygarlıkların ulusal sanatımıza, hattâ eğitimimize etkidiği noktalara değgin düşüncelerini açıklıyor.

Beşparmak dağını gördüm Bafa'da
Sarmış firuze sır gibi toprağımızı
Masal

dizelerinde coğrafya süzgecinden geçerek oluşan destansı anlatıların, anlatılarla çağımızda yaşamasını sürdüren eski uygarlıkların ölümsüz varlıkları şiirleşiyor. Nitekim aynı yapıtın coğrafî özelliklerin eski - yeni tüm sanatları etkidiğine gene tanıklık ediyoruz :

Ön ayaklarını germiş bir boğa
Bir boğa gibi aşmış ana tanrıçaya
Toros'u gördüm

Unuttum Kendimi bir yerinde bu toprak çocuklarını, ister Türk olsun ister Troia'lı, bu topraklarda ömür sürdükleri için kucaklaştırıveriyor :

Eey zeytin ağaçları

Ali'nin kızını da getirdiler
Kazdağı besler çocuklarımızı
Besler Mustafa Kemal'den Hektor'a

Çok ağaç gördüm

Çok kuş
Çıkabilir aydınlığa
Çıkabilir yer altından bütün kentler
Yanar değil artık Hasandağ

Ve bütün bu koşullar altında, binlerce yılın izleriyle dolu görünümleri karşısında yürekten sesleniyor ozan : «Unuttum kendimi toprakta».

En şen, en umutlu, en yarına güvenle bakan yazar da olsa Melih Cevdet, zaman zaman geçmişe özlem, mutsuzluk, bir içburkuntusu, gününden bıkkınlık kalemini baştan çıkarıyor. Kısa şiirlerinin eski örneklerinden *Ağız Mızıkası*'nda bunu açık seçik görebiliriz :

Düngece yatmak üzere iken
Evin önünden biri geçti,
Ağız mızıkası çalarak...
Ve bana çocukluğumuzda
Akşam üzeri mangal yaktığımız
Bahçe kapısını hatırlattı
Emniyet Sandığındaki evin..

Çocukluğu arayış Ziya Osman Saba'nın şiirlerinde, Oktay Akbal'ın eski hikâyelerinde özellikle görülen bir duygu, Melih Cevdet buna sadece bir iki şiirinde yer vermiş. Örneğin *Çocukluğumun Gündüz Uykuları* da bu denli bir şiir *Ağız Mızıkası*'nın yanı sıra. Soruyor yazar çocukluğunun gündüz uykularına : «Bana gene o mutluluğu verir misiniz?» Sanırım özlediği o çocuksu, erinçli duyguya çok kısa bir süre için — son şiirlerinden birinin aracılığiyle anlıyoruz ki — kavuşmuş da.

BİR AN
Yol öyle güzel ki

Ölüm hiç yokmuş gibi

İlk yapıtlarında felsefesini türlü biçimlerde dile getirdiği ölüm bile ırgalamıyor onu *Bir An*'da. İki yanı ağaçlıklı, asfalt, gölgeli ve ıssız bir yol, bir güz öğledensonrasında uzanıveriyor deniz kıyısına, ıslak sedefli çakıl taşlarına dek. Yürüyenin içi apaydınlık.

Yapılarındaki kapalılık, imgelerindeki değişiklik ozanın yeni şiirlerini ilk bakışta yadırgatıyor. Çokluk kısa olan bu şiirler kolay kolay gizlerini ele vermiyorlar, tersine iyice düşünüp kavramak gerek.

GÜVERCİN
Güvercin
Pencerede kopan alkış

Güvercinlerin ansızın pencereden uçuşlariyle çıkan sesi alkış sesiyle birleştirmiş Anday; *Yağmur*'da da yağmurdan kaçan minicik serçelerin gövdelerini ta ötelerden yağmurdamlalarıyla karıştırmış, ayırtedememiş hangisi yağmur damlası, hangisi serçe... Bu tür kısa şiir onun öteden beri sevdiği bir biçim. *Ağaçların Yukardaki Yaprakları* tutumunun ilk adımı sayılabilir :

Uzanılmaz.
Kuşlara ve güneşe mahsustur.
Hiçbirimizin haberi olmasın
Yukardaki yapraklardan.

Şiirin imgesel özelliklerinden yararlandığı üç dizeyi *Gözlerim Mavi*'de topluyor ozan. «Gözlerimden çıkıyorsun / Sokağa / Mavi mavi.» *Köpek* bir zamanı saptamış, bir güz sabahı bomboş bir çocuk bahçesinde koşan bir köpek. *Martı*'da sanatçı cana yakın bir görüşü dillendiriyor; «Martı bir majisküldür / Küçük bir çocuğun yazdığı». Bir

de *Kediler*; bir başka güzel şiiri ozanın. Geceleyin uyanan çocuklar bir şeyler arıyorlar karanlıkta, kadınlar yüzük takıyorlar parmaklarına ve kediler «Bize bakarlar karanlıkta», uyanınca.

Melih Cevdet halkını yakından tanımış, duymuş ve duyurmuş bir yazar. Şiirindeki üç bölümün ortak niteliği halk sanatlarına eğilim; halk sanatlarını batı kültürünü de, batı kültürüne ışık tutan kaynakları da bilen bir usta eliyle işlemek; halkı şiir yoluyla aydınlığa çıkarmak noktalarında toplanıyor. Geleceğin eskiticiliğini, unutturuculuğunu bilen bir sanatçı Melih Cevdet; kendi kendini aralıksız aşması, klâsik konuları işlerken bile kimliğini apaçık ortaya koyması onun gelişigüzel, sıradan bir ozan olmadığını tanıtlıyor. (Oysa Bay Mehmet Kaplan *Şiir Tahlilleri* adlı kitabının ikinci cildinde, Melih Cevdet'e ayırdığı *kısımda* şu *cümleyi* kullanmış : «1915 yılında doğan ve 1936'dan beri hayli şiir neşretmiş olan Melih Cevdet Anday, henüz geniş okuyucu zümresinin sevebileceği bir tek eser verememiştir.», Melih Cevdet'se *Netice*'de şöyle haykırıyor : «Niçin senelerce bütün kuşlara / Mavi denize ve mavi göğe / Hep şiir yazmak için baktım?», sanatçının içyaşayışına, ruhunun özüne girmiştir artık şiir; herhangi biri gibi bakamaz olmuştur doğaya. Şiir biraz da konuşmasına, düzyasına etkimiştir. İşte *Aylâklar,* işte *Mikado'nun Çöpleri...* Yapılan bu haksız ve yanlışı bile bile işlenmiş eleştiriye ozanın büyük kalabalıklara sesini yönelten yapıtları eksiksiz bir yanıt sayılmaz mı! Ama Bay Kaplan'a kalsa, o günümüzde vazgeçilmezliğine çoktan inanılmış Nâzım Hikmet'i bile önemsemeyecek. Bizde şiir aranan, okunan bir yazın türü değildir; hikâye betiklerinin pek satılmadığı bir ortamdan bir ozan için «geniş okuyucu zümresi» ne demek? *Neşretmelerle, zümrelerle* bir demek istediği var herhalde Bay Mehmet

Kaplan'ın, ben anlayamadımsa da...)

Yazdıkları daha bir insancıl yarına, yarının yargılarına güvenle baktırtmalı Melih Cevdet'i. Özgürlüğün, bağımsızlığın hepten egemen olacağı ulu çağlara doğru *Bu Gelen Gün*'le mendil sallıyor ozan :

Bütün iş bu gelen günde
İçim titriyor sevinçten
Biraz, biraz daha... derken
Ortalık güneşler içinde

Ve işte yalnız iyilikleri, yalnız dostluğu, insanca yaşamaları, yalnız güzellikleri tomurcuklandıran bu sanatçıyı okuru gide gide bir yakınında, ta yakınında, yüreğinde duyuyor; hiç tanımadan seviyor onu, özvarlığının koparılmaz bir parçası sayıyor.

(Son)

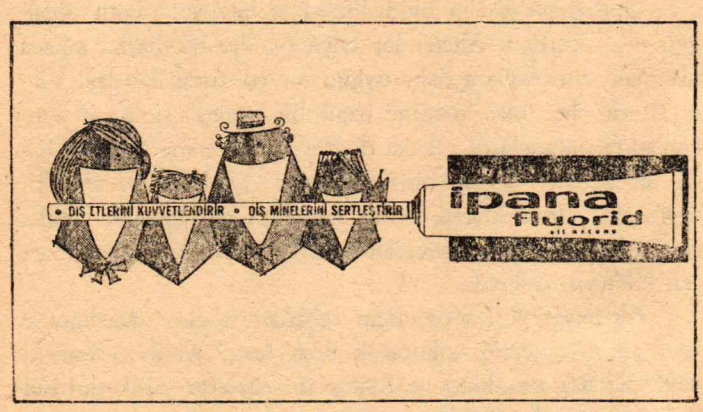

Yenu : 365, Radar Reklâm : 59

Devrim Tohumları
I.

David Shub

Alexander Ulyanov'un ölümünden sonra, kardeşi Vladimir İlyiç Ulyanov (Lenin)'un Sovyet rejimini kurarak tarihin seyrini değiştirdiği güne kadar tam otuz yıl geçecekti aradan. Bu çalkantılı dönemde Lenin, yepyeni bir politik örgüt yaratacak ve onu iktidara götürecekti. Bu örgüt, kendini evrensel bir din gücü taşıyan lâik bir inanca adamış ve çekirdekten yetişmiş olan devrimcilerin partisiydi. Lenin uluslararası devrimci bir düzen kuracaktı. Öyle bir düzen ki, ölümünden çeyrek yüzyıl sonra bile dünyayı kendi düşüncesine uygun bir biçime sokmanın savaşını veriyor hâlâ.

Özgürlüğe Çar'ın öldürülmesiyle kavuşulacağını düşünen ülkü kurbanı Alexander Ulyanov da, bir başka amaca ulaşmak için olaylara daha uygun bir yol tutan kardeşi Vladimir de, her biri kendine özgü bir yolla, esinlerini aynı kaynaktan almışlardı : İkisi de devrimci ve sırf Ruslara özgü bir gelenek içinde büyümüşlerdi. Öyle bir gelenek ki, soylulukla alçaklıkların, ermişlere özgü erdemlerle, yeraltı cinayetlerinin, sınırsız sevgilerle dizginsiz öfkelerin inanılmaz çelişkileriyle doluydu.

Alexander Ulyanov idam sehpasında can verdiğinde kardeşinin kaderini yoğuracak olan koşulları daha önceki devrimci Rus kuşakları ve Rusya'nın yüzlerce yıllık tarihsel yaşantısı hazırlamış bulunuyordu.

Rus Devrim hareketi, Napolyon döneminin kapanmasından hemen sonra, Fransız Devrimi düşüncelerinden

etkilenmiş Rus subaylarının Batı Avrupa'dan yurda dönmesiyle başlar. İlk bilinçli devrimcilerin büyük bölüğü bir takım gizli derneklerde toplanan subaylardı. Otrokratik güce karşı açıktan açığa yapılan ilk eylemi bu subayların bir bölüğü başlatmıştı. *Dekambristler* diye tanınan bu subaylar Çar Birinci Alexander'in ölümünde Grandük Nikola'nın tahta geçmesine engel olmak, onun yerine kardeşi Konstantin'i tahta geçirerek bir anayasa düzeni kurmak istiyorlardı.

Nikola'nın tahta çıkacağı 26 Aralık 1824 günü deniz gücüne bağlı bazı birliklerle desteklenen Muhafız Alayı, St. Petersburg'da Senato Alanına yürüdü; Nikola'ya bağlılık andı içmeyeceğini bildirerek Konstantin'i yasal hükümdar olarak tanıdığını açıkladı ve Rusya için bir anayasa istedi. Ayaklananların elebaşlarıyla görüşmek için Nikola'nın gönderdiği elçilere ateş açıldı. Bu ara halk da başkaldıranlara katılmaya başlamıştı. Ayaklanma iyice hızlanıp yayılmadan, Nikola, bir topçu bataryasıyla ateş açtırdı. Dekambristler başkent caddelerinde birçok ölü ve yaralı bırakarak, dağılıp kaçmak zorunda kaldılar. Elebaşlarından beşi asıldı, otuzbiri ağır hapis cezasına çarptırıldı, öbürleri de Sibirya'ya sürüldü. Rusya, Dekambristler'in ayaklandığı günlerde ekonomisi toprağa bağlı kölelik üzerine kurulmuş bir tarım ülkesiydi ve kapitalizm bu ülkede belli belirsiz, yeni yeni ortaya çıkıyordu. Batı Avrupa, yüzyıllardan beri, kırallar ve şehirler ile derebeyleri, daha sonra soylular ve papazların dışındaki üçüncü sınıfla kıralların kesenkes güçleri arasındaki çatışmalara sahne olurken Rus halkı bu yüzyılları sürekli bir baskı ve boyunduruk altında geçirdi.

Köylüler kendilerini ezenlere karşı içten içe kin besliyorlardı. Zaman zaman büyük ayaklanmalar patlak veriyordu bu yüzden. Bunlardan bazıları, onyedinci yüzyılda Stenka

Razin ve Büyük Katerin zamanındaki Pugaçev ayaklanmalarında olduğu gibi büyük çapta bir genişlik kazanıyordu. Ama bu ayaklanmalar politik özgürlük ve toplumsal ilerleme yolundaki bilinçli isteklerden doğmuyordu. Bunlar, okuma yazma bilmeyen toprak kölelerinin yarıda kalan, inanılmayacak ölçüde vahşice ayaklanmalarıydı. Bunlar yine inanılmıyacak ölçüde hoyratça bastırılıyorlardı. Her yenilgiden sonra köylüler dönüp efendilerinin ayaklarına kapanıyorlardı.

Bunların sonucunda, ondokuzuncu yüzyılın başlarında Rusya kesin olarak iki karşıt kampa ayrıldı : Bir yanda güçlü bürokrasisi ve soylu sınıfıyla Çar hükümeti, öbür yanda köle durumunda olan milyonlarca köylü.

Ticaret ve endüstrinin gelişmesiyle bir tüccar ve girişimciler sınıfı doğmaya başladı. Bunlar, başlıca orta sınıftan (burjuvazi) gelmekteydiler. Bununla birlikte, içlerinde özgürlüklerini satın almış köylüler de vardı.

Dekambristler'in ayaklanmasından sekiz yıl sonra, 1833 de Puşkin şöyle diyordu : «Moskova'nın *gözalıcı aristokrasisi gelişip parlayan endüstrinin* karşısında geriliyor ve varlıklı tüccarlar soyluların bıraktıkları saraylara yerleşiyorlar.»

1830 Fransız Devrimi Rus devrim düşüncelerine taze bir güç getirdi. St. Petersburg'da, Moskova'da ve eyâletin büyük kentlerinde gizli dernekler kuruldu. Buralarda politika, edebiyat ve toplum sorunları üzerine tartışmalar yapılıyordu. Demokratik akımın öncüleri soylular sınıfından bir takım kişilerle, profesörler, yazarlar ve öğrencilerdi. Bunların en canlılarından biri Alexander Herzen'di. Herzen ve arkadaşları, herşeyden önce, toprağa bağlı köleliğin ve zorbalık yönetiminin ortadan kalkmasını istiyorlardı. İçlerinden bazıları, politik özgürlük getireceğini umdukları burjuvazinin yükselişini sevinçle karşıladılar. İçlerinde Herzen'in de bulunduğu çoğunluksa, tüccar sınıfına ve kapitalizme

düşmandı. Yalnız, Rus demokratik düşüncesi daha başından beri sosyalizme kaymıştı. Otokrasiye yönelmiş politik karşıkomalar, toplumsal alandaki karşıkomalarla elele yürüdü. Bunlar yalnız, toprağa bağlı kölelik üzerine kurulmuş ekonomik düzene karşı değil, doğmakta olan kapitalizme de karşıydı.

Bu aydınlar, Avrupa'daki 1848 devrimlerini büyük bir coşkunluk ve umutla karşıladılar, ama bunun hemen ardından gelen çöküntü burjuvaziye karşı güçlü bir tepki yarattı. Bu yıllar içinde Rusya'da gezen Alman bilgini Baron Haxthausen şöyle diyordu : «Rusya'da emekçi bir sınıf olmadığından ve köylü komününün (obschina) her köylüye toprak sağlamış olmasından ötürü bir devrim söz konusu olamaz.» Herzen, bu gözlemden yola çıkarak, onun tam tersi bir sonuca ulaşıyor : «Asıl, Rus kapitalizmi güçsüz olduğu ve köylü komünleri bulunduğu içindir ki, sosyalizm, Rusya'ya her yerden daha kolayca girebilir» diye yazıyor ve şöyle ekliyordu : «Batı'da bir sürü yıkımlarla başarılabilen şey Rusya'da günün koşullarıyla elde edilebilir.»

Rejime aykırı politik düşüncelerin toplumda gittikçe yayılması çarlık sansürünün sıkılaşmasına ve aydınlara yapılan baskı ve işkencelerin artmasına yol açtı. Turgeniev 1852'de sansürü kızdırdığı için tutuklandı. Bütün suçları geceyarıları Fourier'nin kuramlarını tartışmak olan bir edebiyatçılar derneğinin üyeleri toptan ölüme mahkûm edildi. Aralarında Dostoyevsky de vardı. Hükümlüler idam hazırlıklarını yaparken karar, Sibirya'da kürek cezasına çevrildi.

(Çevirenler : *V. Günyol — M. Gümrükçü)*

İngilizce Yazan Bir Türk Yazarı

İrfan Orga : 17 yıldan beri Londra'da yaşayan eski havacı bir Türk subayıdır. Yüzbaşı olarak, Londra'da bulunan Türk Büyük Elçiliğindeki askerî ataşelik görevi sırasında, yayınlanan «Portrait Of A Turkish Family» (Bir Türk Ailesinin Portresi) adlı ilk ingilizce eseriyle büyük bir başarı kazanmış ve hakkında, Bookman dergisinde, Observer'de, Daily Herald, Daily Mail, BBC ve bazı Amerikan dergilerinde, övücü inceleme yazıları yayınlanmıştır. Şimdi Londra'da, hayatını yazarlık yaparak kazanan İrfan Orga, yazı ve kitaplarında bazan kendi adını, bazan da, takma İngiliz adlarını kullanmaktadır. 1909 da, İstanbul'da doğan Orga'nın İngiltere'de büyük ilgi kazanmış eserleri arasında; «Portrait Of A Turkish Family, Turkey, The Young Traveler, Phoenix Ascendant, Caravan Moves On, Turkish Cooking, Cooking Wit Yoghurt» gibi kitapları yer almaktadır. Yazar 1952'den beri, biyografya, deneme ve gezi türlerinde, çeşitli İngiliz gazete ve dergilerine yazı yazmaktadır. Aşağıdaki parça, İrfan Orga'nın, «Te Caravan Moves On» adlı ve Türkiye'de geçen bir gezinin gözlemlerini kapsayan eserinin ilk bölümünden çevrilmiştir. Bu kitapta, 7,5 yıllık bir ayrılıktan sonra, yapılan bir kısa gezinin ilginç gözlemleri, şiir dolu bir dille anlatılmaktadır.

Engin Aşkın

Ege'nin dalgın suları, birdenbire kıpırdadı. Her yönü kasıp - kavuran güneş, uzaktaki evlerin pencerelerinde, yanıp söner gibi yansımaya başladı. Artık, bembeyaz evlerin

ve beton rıhtımların uzandığı bir çizgide, İzmir; bir oyuncaktan şehir gibi gittikçe yaklaşıyordu. Vapurumuz, durgun denizde, madensel gıcırtılar içinde, durur gibi oldu. Günortası güneşinden gelen ışık, alev gibiydi. Gözlerimin, siyah gözlüklerimin ardında bile yandığını duyuyordum. Havada, belki bir yerlerdeki limon bahçelerinden kopup gelen, büyülü, benzersiz bir koku vardı. Kızgın rüzgâr, tuz tadındaydı sanki. Martılar üşüştüler sonra.Denizin hafif kıpırtılı ve yanan yüzeyine, alçalıp, tekrar, yükseliyorlardı. Gövdesinin beyazı güneşe dönük, kocaman, uzun kanatlı bir albatros kuşu süzüldü birdenbire. Bir ok ucu gibi ansızın dikildiği denizden kaptığı balıkla uzaklaşırken, upuzun ve incecik sular savruldu denizde. Yan gerimizde, Kadife Kale'nin durduğu tepe; sıcağın sisli görüntüsü ardında, belli - belirsiz yükseliyordu. Menekşe renğinde, değişken gölgeler, seyrekleşiyor; sonra, yine birleşiyordu. Uzaklarda, dalgalı kıvrımlarıyla, Yamanlar Dağı, solgun ve gümüşsü bir görüntüdeydi. Yanan gökyüzüne doğru gittikçe küçülen, gittikçe düzleşen bir biçimde, uzanıyordu. Yolcular, vapurun çıkış bölümlerine doğru kalabalıklaşmaya başladı. Bavullar, örme sepetler ve denkler, yığılıyordu yanlarında. Sıcak, gerçekten alevli ve boğucuydu. O yaz yangınının, görünmez ama besbelli varlığında, beliren sıkıntı ve yakınmayı dile getirdik aramızda. Terli yüzlerde, mendiller dolaşyordu. Düzenle bağlanmış kıravatların zorunlu gevşemesine sıra geldi, ve biraz sonra da ceketleri çıkardık. Dürbünle seyretmeye başladım İzmir'i. Gözlerimin önünde, iyice büyüyen, bir değişik kent beliriyordu. Sağda, bir kıyıda, İnciraltı'nın kızgın kumlarında birkaç kişi uzanmış duruyor, bir yanda parlak, kırmızı çizgili, bir tentenin altındaki ıssız gazino göze çarpıyordu. Sonra, dürbünü Güzelyalı'ya çevirdim. Kocaman bahçeler içinde, kent zenginlerinin yazlıkları ve villâları

uzanıyordu. Denizin, pencerelerine çarpıp duracağı kadar yakında, hemen kıyının aydındaydı hepsi. Tam ters yönde, yolculuğumun konaklayacağı ilk yeri, Karşıyaka'yı görüyordum. Bir başka bölümde, o eski deniz uçaklarının hangarları beliriyordu. Artık ele geçmez gençliğimin unutulmaz heyecanlarla dolu iki yılı o uçak hangarlarında geçmişti. Yitik gençliğin özlemini buruk bir duyuyla, içimde duyuyordum. Arkası rıhtıma dönük gemilerin, renkli bayraklarını görebilecek kadar yaklaşmıştık artık. Yanaşacağımız büyük tahtadan iskelenin üzerinde, kalabalık bir karşılayıcı topluluğu, vapurumuzu gözlüyordu. İsimler çağrılmaya başladı sonra. Kimisi, elindeki mendili sevinçle sallıyordu. Tam o sırada, kardeşim Mehmet'i gördüm. Oğlu Kaya'yla beni farekder - etmez, durduğum bölüme doğru kıvançla yöneldi. Vapurdan iner inmez, «Hiç de şişmanlamamışsın yahu!» sözleriyle kucakladı beni. O da yıllar öncesinin ipince görünüşüyle, hiç değişmemiş gibiydi. Yeğenim Kaya'nın sürdüğü otomobille, Karşıyaka'ya yöneldik. Palmiyeler ve parklarla bezeliydi her yer. Geniş bir bulvarda, eli denizin ötelerine uzanan, sert ve yağız yüzlü Atatürk'ün heykelini geçtik. Bıraktığım İzmir'i, yepyeni bir kent gibi bulmuştum. Sıcak, içe işlercesine yapışkan ve bunaltıcıydı. «Birazdan serinler» diye mırıldandı kardeşim. «İnbat nerdeyse, esmeye başlar» diye tamamladı. Kordonboyu, Karşıyaka'ya doğru hızla yol alan arabamızın ardındaydı artık. Bir kocaman ayna gibi, hemen kıyıda, belki bin türlü renkli evleri, bir parlak beyaza döndürürcesine yansıtan, düz bir parıltıydı deniz. Ertesi sabah, doğayı kaplayan, lekesiz ve serin bir aydınlık, beni çok şaşırttı. Pırıl - pırıldı her yönü. Bahçe duvarlarının gerisinde, mavili - beyazlı, gözalıcı villâlar, evler, uzanıyordu. Görüntüde, Türkiye'den başka bir yerde olduğumu duyururcasına, değişik, süslü bir yabansılık vardı. Sof-

rada, geçmiş, uzak bir zamandan, ölülerden ve artık hiç bir zaman hatırlayamayacağım isimlerden söz açıldı. Ortalama Türk aydınlarının, o pek sınırlı bilgileriyle, Türkiye'nin dışındaki dünyalardan, okuyabildikleri gazetelerin sunduğunun ötesinde, öylesine habersizdiler ki. Deniz Hastanesinde doktor olan kardeşim, karısı, lise öğrencisi olan yeğenlerim, uzak dağlarda, kendi yalnızlıklarına gömülmüş bir primitif topluluğun, tutarsız, noksan ve ilkel bilgileriyle, dünya olaylarını, birbirlerinden başka görüşler içinde tartışıyorlardı. Sayısız pencereler, kapılar ve balkonlarla dopdolu ev, Londra'daki o dar evlerin içindeki sınırlı yaşantıyı hatırlattı bana. Biraz sonra gelen, bitişikteki komşuların Londra'ya değinen ilginç sorularıyla dolu konuşmalarına cevap veriyordum. Türkiye'de hemen her sohbetin ana öğesi olan, hayat pahalılığı ve politik çatışmalar, söz konusu oldu gene. Mühendis ve doktor hanımı olan bayan misafirlerin yaşı otuz kadardı. Londra'daki kendi sınıflarındaki benzerlerinden daha zevkli giyinmiş olmalarına rağmen yüzleri çok boyalıydı. Kıpkırmızı renkli tırnakları vardı. Bileklerinde, birçok Türk kadınının bırakamıyacağı bir alışkanlığa gözüm çarptı yine. Bu alışkanlık, bileklerin üzerindeki yığın yığın şakırdayan altın bileziklerdi. Parlak kapaklı Amerikan dergilerine bakmaktan çok hoşlandığını söyleyen hanımlar, her gün nasılsa okuyabildikleri, bir iki gazetenin dar dünyalı ve yetersiz sayfalarından ne almışlarsa, öylece tartıştılar dünyadaki olup biteni. Gerçekte olup bitene aldırdıkları bile yoktu. Kardeşim Mehmet, Türk Hava Kuvvetlerinden; pilotluktan istifama çok üzülen eski davranışıyla, bir ailedeki kişilerden birinin, yazar olmasını talihsizlik sayar gibiydi. «Yazarlıkla zengin olunmaz ki» demişti, acı bir sesle. «Zengin olmak, istediğim bir şey değildi ki..» dedikten sonra, «Ben hür olmayı seçtim!» diye cevap vermiştim. Karde-

şimle, evden çıkıp bir kıyı gazinosuna yöneldik. Beni uzaktan farkettiği anlaşılan, eski bir dostun adımı çağırdığını duydum. Yıllardır bir İzmir gazetesinde çalışan ve pek eski bir gazeteci olan Osman'dı bu. Gençlik arkadaşlarımdan biriydi. Masamıza ulaşınca, «Hay Allah!» diye bağırdıktan sonra, «Burada görmeyi umduğum en son insan herhalde sen olmalıydın» diye tamamladı. «Bunca yıldan sonra, senin de Moskova'da, Nâzım Hikmet'in yanına katıldığını sanmıştım yahu...» diye, şaşırtıcı ve anlamlı bir şaka yaptı. Osman, gençliğinde, çok etkileyici ve gerçekçi yaşam hikâyeleri yazardı. Güçlü bir hikâyeciydi doğrusu. İzmir barları, fahişeler, artistler doluydu o canlı hikâyelerde. Sonra birgün, hikâyelerinde ağır bir dille tanımlanan o bar kadınlarından birinin bıçaklı saldırısına uğradı. Yüzünün sol yanındaki, şimdiki derin yara izi bir ekmek bıçağının bıraktığı bir anıdır. İçin için kaynayan, kızgın, kavgacı bir adamdı Osman. Menderes döneminde, başı hep derde giren ve sık sık kapatılan bir muhalif gazetede görevliydi. Bizim Osman'ın en ilgi çekici yanı; her yazarı (ben dahil) komünist eğilimli sanmak gibi, fazlasıyla aşırı bir kanıya sahip oluşuydu. Shakespeare'den lânetli mısralar okuduktan sonra, Amerikalılara şimdiye kadar duyduğum en amansız bir nefretle veryansın etti. Gezime devam etmek üzere Anadolu'ya doğru ayrılacağımı söyleyince, «Bu elbiseyi ve şu kolundaki altın saati İzmir'de bıraksan hiç fena olmaz» diye bir de tavsiyede bulundu Osman. Ertesi günler Osman'ı, gazinoda sık sık gördüm. Belki, hiç bir topluma uymayacak kadar kızgın ve nefret doluydu. Yazarlığıma değindi bir ara; «Unutma ki, yazarlık, gerçeği yazmadığın süre, seni doyurur», «Türkiye'de, doğru yazdığın zaman para kazanamazsın bu işte» diye devam etti. Ertesi gün Kültür Park'ı gezmeye çıktım. Mermer bir Roma tanrısı önünde, binler-

ce yıl öncesinin klâsik İzmir'ine götürdü beni düşünceler. Caddelerde, yürüyen Tanrı'lar görüyordum. Sık ağaçların kuşattığı o dev bahçede, Pan'ın solunumu savruluyordu sanki. Uzun bir demir kapının önünde bir genç Tanrı belirdi önümde.

Şehvetin, doyumsuzluğun, aşkın ve yüceliğin, bölüm bölüm kazıldığı, bir heykeldi bu. Bir tarifsiz yenilgi vardı yüzünde. Kötülüktü, ihtişamdı o. Belki Antonius'tu o. Kaybolmuş Smyrna'nın ta kendisiydi. Smyrna'nın uzak gençliğiydi. Bir Etrüsk vazosundaki figürlerin tıpkısıydı. Sıcak çimenlere diz çökmüştü. Ürkek bir kıvançla, durulmuş ve içten bir aşkla dopdolu, şimdikinden çok ötelerdeki ulu bir çağın içinde, öylece duruyordu.

(Çeviren : Engin Aşkın)

o

şükran kurdakul

HALK ORDULARI

(şiirler)

Ataç Yayınevi

4 TL.

Ortak Pazar

AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU

Tomay Kalabalık

Ortak Pazar, ileri kapitalist ülkeler arasında kurulmuş ve serbest yarışmaya dayanan bir topluluktur. Bir ülkenin ekonomik kaynaklarını en iyi yoldan kullanabilmesi için, pazarın olabildiği kadar büyük olması gerekir. Bir ülke için en güvenilir, en sürekli pazar kendi iç bünyesine dönük pazarıdır. İç pazarı geniş olan ABD ve SSCB dev işletmelerini kurabilmişlerdir. Bunun yanısıra Avrupa devletlerinin iç pazarları küçük olduğundan, ABD ve SSCB'ye kıyasla geri kalmıştır. Bu yüzden, bu altı ülke birleşip üçüncü bir güç olarak ortaya çıkmıştır.

Ortak Pazarın amacı, tam bir yarışma yoluyle, küçük ve verimsiz işletmeleri yıkmak, yerlerini büyük, dev işletmelerin almasını sağlamaktır. Burda uygulanacak olan ortak amaç az gelişmiş ülkelerin tüm ekonomilerini ele geçirmek, dev pazarlar kurmaktır.

Türkiye, 1986 yılında AET'nun tam üyesi olduğu zaman, pazarın genişlemesi, yarışma koşullarının öbür üye ülkelerle eşit olması, gümrük ve benzeri koruma tedbirlerinin kalkması gibi yeni bir takım koşulları hesaba katmak, yatırım ve işletme kararlarını bu koşullara göre düzenlemek zorunluğundadır. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı ve olanakları, doğal ekonomisinde endüstrinin ve hizmetlerin payı çok küçük olduğu gibi, endüstriyel üretimi ve verimliliği de aynı derecede düşüktür. Üretimci ünitelerin ve işletmelerin büyüklükleri ise, (bu kuruluşlar asıl bünyeleri ile

iç pazara dönük bulunduklarından) yarışmaya dayanabilecek güçte değildir. Güçlenmesi için de modernleşmesi gerekir. Bu modernleşme, hazırlık ve geçiş dönemlerinde gerçekleştirilemezse, işletmelerden bir çokları piyasadan silinip kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaklardır. Yabancı sermaye her geçen gün bir kat daha çoğalacaktır. Güçlü bir Alman firması, bizim olanakları sınırlı işletmelerimizin yanında dev gibi tesislerini kurabileceklredir. Doğal olarak endüstrimiz yarışma gücünü bütün bütün yitirecek, bir çok işletmelerimiz de kapitalist ülkelerden birinin eline geçecektir. Tüketici, o zaman gereksemelerini istediği ülkenin mallarıyla karşılıyacaktır.

Ortak Pazara girmemizi savunanlar da ancak eğemen sınıflardır, asıl amaçları, Türkiye'deki düzeni sürdürmek için bu güçlü kapitalist topluluğun maddi ve manevi desteğini sağlamaktır. AET'nun mekanizması çok açıktır ki, Türkiye'nin endüstrileşmesiyle bağdaşabilecek gibi değildir.

Okulculuğumuz

Ferhan Şensoy

Çepeçevre duvarla sarılmış
Kocaman bir avludayız, yani küçücük
Kocamanız yani

Okulların üstündeki gökler yırtılmaz, delinmez türden kuşkusuz. Ve bu duvarları böylesine yüksek yapanlar hiç okulda okumamışlar besbelli.

Büyük ilgisizliği Marie France Boyer ile «Katıların genleşmesi»nin, usumun çengelleri günün olaylarına takılı tepemden çatlıyorum. Çözümsüz fizik sorunları bunlar, bu kitabı yazanın anasını belliyorum.

Benim penceremin otuz iki gözü var, karanlığa açılan, en büyük penceresi doğunun, geceye dönük, kocaman pencerem. İşte şimdi gene, seni düşünürken, bu en akla gelmez yerde, tabanca gibi ziller patlıyor kafamda. Ve bir el değil, üç el değil, en çok zillere kızıyorum şu okulda.

Yumuk elde o ipekli mendilim, ölürse bu iri yarı adam bir gün ve akıllarına gelirse avucunu açmak ölü yıkayıcıların, fırlayacağım. Hem de ne fırlama, tavana vuracak başım.

Çöl ortasında bir kaktüsün anlatılmaz güzelliğini duyup kaktüs üzre çöllere düşen bir şair de olabilirdim, Kays gibi. Arayabilirdim Leylâ'mı, yada suyu. Yeşiller içinde yitip gitmeyi düşleyebilirdim. Yaratabilirdim mutluluk vahasını, kaktüs olsaydın eğer. Kaldırırdım dokunulmazlığını o nazlı çiçek olsaydın, herşeyleri ellerimle sevmeliyim, yetmez bana gözlerim. Kalemim kalktı yürüdü, özgürlüğe bir türkü bu.

Bu duvarların dışında öleceğim özleyerek ölümü. Bir özlem ki hiç tanımadım, bana özgü, yarattım. Çapraşık duvarların büyümesi, ezmişliği. Her şey bir dev aslında ürkünç devler içindeyim, bilmiyorlar. Ölmediler ki hiç, nerden bilsinler?

Kimene Meyhanesi'nde başlamıştı gece, anason kokusuyla, çingenelerin yanlış çaldığı «Azizem» şarkısıyla, Engin'in ağzında pipo, sağ başta. İhtiyar, boş şişeler, kafalar dumanlı, ortada midye dolması, iyi ki çektirmişiz bu fotoğrafı. Özgür günlerim de var diyebiliyorum.

Hiç bir şeyleri yazmadığım, duvarlara ve kalemimi kabullenen her yere hiç bir şeyi yazamayacağıma inandığım şu günlerdeyse geri dönüşüyorum, utanmadan kokuşuyorum, yitmiş özgürlükleri bencil ve cimri yeniden yaşıyorum. Bu odanın deniz kıyısı, bu piponun kayık, bir de bu kalemin kürek olduğunu kimseye söylemiyorum. Hem ne gerekçesi var, inanmazlar ki!

Uzun zamandır doluyorum, bir kaçışta bitecek öyküm, bir kaçağın türküsüyle, tutamayacaklar, biliyorum. Kutsal özlemle, karanlık ve uçsuz boşlukta dopdoluyum. Tutamayacaklar, biliyorum.

Yolda çarptığım kızın «Özlem» olacak adı. Belki güzel değil, özlediğim. Ve kuşlar yağacak gökten, alkış alkış kuşlar boşanacak.

Kara duvarların kara sırıtkanlığıyla öleceğim, duvarlara ve duvarcılara küskün, duvarlardan uzakta öleceğim özleyerek ölümü ve özlemi. Akbabalar üşüşecek ölüm duvarlarına, küfredecekler küflenmişliğime. Ederler tabiî, nerden bilsinler?

MARCUSE'Yİ OKUDUĞUMDAN DEĞİL BAŞKALDIRIŞIM. SÖZÜM EN İÇİNE MECLİSİN, BİR ŞEY SEZİYORUM.

Anadolu Türkçesi XXIII.

İsmet Zeki Eyüboğlu

SİNMEK, SOMUN, SUS, ŞİMŞEK, TARAMAK, TIRTIL, TUTYA, ACI, AYGIR, BİÇMEK, BURUN, ÇİROZ, DAĞ, ELTİ, SARNIÇ, TABAKA, ENİK, KALÇIN, KIRTASİYE, TİRYAKİ, KALYON, FULYA, KART, KİRİZMA, KEPENK, GENİŞ, KUMKUMA, KAYIŞ, BÜKMEK...

Sinmek, Azeri, Çağatay ağızlarında *sin* sözü *çukur, kuyu, mezar* anlamına geliyor. *Sinmek* ise bir çukura saklanmak, *gizlenmek* demektir. *Kitab-al-İdrak li-lisan-al-Atrak* yazarına göre de *sindi* sözü *gizlendi* anlamındadır. Bundan, *bir yere sokmak, gizlenmeye zorlamak, saklama gereğinde bırakmak* gibi anlamları içeren, *sindirmek* sözü türetilmiştir.

Somun, dilimize Rumca *yuvarlak ekmek* karşılığını içeren *psomon* sözünden geçmiştir. Rumcada ekmeğe de *psomi* yada Karadeniz rumcasıyla *ipsomi* derler.

Sus, Sanskritçe *tûs, tusyâmi* sözleri *yatıştırmak, susturmak* anlamına geliyor. Asya Türkçesiyle açıklanacak bir yanını göremedik şimdilik.

Şimşek, bu söz Bask dilinde *Chimista,* Fransızcada *éclaire,* Almancada *Blitz,* Sanskritçede *samusât* sözleri *parlayan, ışık saçan, alevler çıkaran* anlamlarına geliyor. Asya Türkçesinde böyle bir ses uyumu yoktur. Farsçada bir dağ adıdır...

Taramak, Lâtince *tero, Grekçe teiro, terio, tribo* söz-

leri kazımak, tırmalamak, kaşımak, el ile oğmak anlamlarındadır. Nitekim Fransızcada denizlerdeki çamuru tarayan *tırmık, deniz tarağı* gibi araca da *draque* denir.

Tırtıl, Ermeni dilinde küçük böceklerden birinin adı olan *tertel* sözünden gelmişe benzer.

Tûtya, göze çekilen sürme anlamına gelen bu sözün Farsça olduğu söylenir. O dilde bunun karşılığı *tûtyâ*'dır. Rumcada bu anlamda bir *toutia* (okunuşu tutya) sözü vardır. Kimden kime geçtiğini şimdilik kestirmek güçse de Anadolu Türkçesine dıştan geldiğini anlamak güç değildir.

Acı, Anadolu Türkçesine Uygurcadan geçmiştir. O dilde karşılığı *acık* olarak söylenir. Kazan ağzında *açı* denir. Tatlının karşılığıdır.

Aygır, Uygurcadır. *Atkır* sözünden geliyor. Uygur dilinde *atkır* sözünün anlamı *gulyabani*'dir Çağataycada *ayğır.* Yakutçada *atır* olarak geçer. Anadolu Türkçesinde atın erkeğine denir.

Biçmek, Sanskritçe *piccayami,* Fransızca *diviser,* Latince *messio* sözleri aşağı yukarı dilimizdeki anlama geliyor. Ayrıca *ölçme* anlamını da içerir. Anadolu türkçesine sanskritçeden geçmiştir.

Bükmek, dilimize Sanskritçe *eğmek, kıvırmak* anlamlarına gelen *b'uyami* sözünden geçmişe benzer. Eski Almancada *biugan* sözü de bu anlamdadır. Sonradan *bögen - bücken - beugen* biçimlerine girmiştir ki anlamında bir değişiklik yoktur.

Burun, Grekçe *preon - prun,* Latince *pronus* sözleri *dağ çıkıntısı, ileri doğru olan çıkıntı* anlamlarına gelir. Fars dilinde *bîrun* sözü de *dışa vuran çıkıntı, içe özgü olanın karşıtı* anlamlarına gelir.

Çiroz, Grekçe *kurumuş, kurutulmuş* nesne karşılığı *tsiros - hseros* sözlerinden gelir.

Dağ, dilimize Çinceden geçmiştir. O dildeki karşılığı *tai* olarak söylenir. Sanskrit dilinde *tâ,* eski Türkçede *tag* bildiğimiz dağ sözünün karşılığıdır. Babilonya dilinde de *tahv* sözü gene dağ anlamına gelir.

Elti, Asur dilinde *altu* sözü kardeş karısı, eş, karı, koca anlamlarına gelir. Lâtince *nupta* denir. Bizim kullandığımız anlamı içerir. Kardeş eşlerinin birbirine karşı olan adıdır.

Sarnıç, dilimize Arapçadan geçmiştir. Doğrusu *sahrınç*'tır. Yağmur sularının toplandığı yeraltı deposuna denir.

Tabaka, İspanyolcadır. O dilde buna *tabaco* derler. Tütün yada enfiye kutusu demektir. Dilimize tütünle gelmiştir.

Enik, Grekçedir. Grekler bizim *yavru, küçük* dediğimize *inis* derler. Rus dilinde de karşılığı eşkökten gelme *vnouk* biçiminde söylenir.

Kalçın, İtalyancadır. Dizlere değin sarılıp giyilen *dolak* sözüne onlar *calzone* derler. Burhan-ı Kati çevirisine göre bu söz *harşın* sözünün bozulmuşuymuş. Kökle anlam arasında bir değişiklik görülmüyor.

Kırtasiye, bu söz de Grekçe *kâğıt* anlamına gelen *khardes* sözünün bozulmuşudur. Araplar bunu kendi dil kurallarına göre değiştirip *karatis* biçiminde çoğullaştırmış ayrıca.

Kalyon, İtalyanlar Meksika'dan İspanya'ya altın, gümüş taşıyan, ağaçtan yapılmış gemilere *galeone* derlerdi. Dilimize ondan geçmiştir. İspanyolcada da öyledir.

Fulya, İtalyanca *Polia* sözünden gelir. Sarı güzel kokulu bir çiçektir. Lehce-i Osmanî yazarına göre bu çiçeği

Gedik Ahmed Paşa İtalya'nın Pola ilinden getirdiği için bu adı almıştır.

Kart, eski Almancada *kars,* yeni Almancada *hart,* Gotik ağzında *hardus,* Grek dilinde *khardos* yada *khrados,* İngiliz dilinde *hard,* sözleri dilimizdeki *sert, katı* karşılığıdır. Günü geçmiş, yumuşaklığını yitirmiş olana denir. Kazan ağzında *yaşlı, eski* anlamlarına gelmektedir. Türkçedeki karşılığı *koca*'dır. Yaşlanmış, çağını geçirmiş kimselere denir.

Krizma, yada *hirizma.* Bu sözler de Anadolu Türkçesine Rum dilinden geçmiştir. O dilde *khoirisma* derler. *Khoirisma* sözü toprağı eşmek, kazmak demektir.

Kepenk, dilimize Ermeni dilinden geçmiş olabilir. O dilde *keipenk* sözü kapı yada pencere örtmeye, kapamaya yarayan nesnelere denir.

Geniş, Uygurca eşanlamda *keng* sözünden gelir. Geniş, enli demektir. *Kengri* ise genişlik, enlilik anlamlarını içerir.

Kumkuma, Arapça *ufak testi, kafatası, sürahi, kap* gibi anlamlara gelen *cumcumata* sözünden türemiştir.

Kayış, Ermeni dilinde *kaiş* sözünden gelmişe benzer. O dilde ince, uzunlamasına kesilmiş meşinlere *kaiş* denir.

Tiryaki, Grekçede *teriakhe* sözü Pontus kralı Mitridates'in bulduğu söylenen iyileştirici, afyonlu bir macunmuş. Birçok ağulanmalara karşı iyi gelirmiş. Afyondan yapılmış bir ilâç niteliğindeymiş. Dilimize o yolla geçmiştir.

o

Ek : Kaynaklar daha önceki yazılarda bildirilmiştir.

İ. Z. E.

Olaylar Yorum İstemea

(16.1.1969 — 15.2.1969)

Oğuz Arıkanlı

16.1. İslâm Paktı kurulamasa bile, Amerika, İsrail'i NATO'ya bağlamak eğilimiyle, Ortadoğu çatışmalarına yine Türkiye'nin ağırlığını koydurtmak istemekte, böylece bekçilik görevini Araplarla hırlaşan bir İsrail'le Araplara yakın olan Türkiye arasında bölüştürmek amacını gütmektedir (Ecvet Güresin — Cumhuriyet).

18.1. Ey, bu cennet vatanın tertemiz evlâdı senin; / Irz ve nâmusunu temsil eden (Ulvî Din)in, / Korkarım, kirli ayaklarla bütün çiğnenecek, / Solcular, sağcı teşekkülleri, eyvah yenecek!... (İ. Ulvi Kurucu — Bugün).

İstanbul'da gençler Elçi Komer'in resmini ve Amerikan Bayrağını yaktılar (Gazeteler).

19.1. «Başbuğ Türkeş!» diye bağıran komandolar dün gövde gösterisi yaptı (Günaydın).

Ankara Ahlâk zabıtası «Fuhuş»a karşı savaş açmış, «Kiralık kadınlar»la amansız bir şekilde mücadeleye başlamıştır (İrade).

Neyimizi soyarmış veya soyacakmış Amerika bizim? Şimdiye kadar alâ küllihâl biz onu soyup durmaktayız (Falih Rıfkı Atay — Dünya).

Başbakan Demirel diyor ki : «Polis, suç olan her yere girer» Tabiî karakol hariç! (Şinasi N. Berker — Ulus).

20.1. Damat dokuz yaşında, Diyarbakır'ın Şair Taranci İlkokulu İkinci sınıfında öğrenci. Dört yıllık imam nikâhlı haremi Şadiye ise okula gitmiyor (Akşam).

Kadın ve erkek, negatif ve pozitif cereyan tellerine benzerler. Bu iki tel, birbirine temas ettiği anda nasıl ışık yanarsa, birbirlerine dînen nikâh düşen kadın ile erkeğin birbirlerine temasları da aynı neticeyi hâsıl eder. Bu noktayı da böylece belirttikten sonra, artık İslâm'da, bir erkeğin nikâh düşen bir kadının elini sıkmasının niçin haram kılındığını daha fazla izaha lüzum var mı bilmem (Şûle Yüksel Şenler — Bugün).

22.1. Türkiye'de altın dünya piyasalarından pahalıdır (Halûk Cillov — Milliyet).

«— İslâmcı, Şeriatçi, Ümmetçi, Kur'an-ı Kerîm'ci, Peygamberci ve Nur'cu» imişiz. Bundan tabiî ne olabilir?... (Mehmed Şevket Eygi — Bugün).

25.1. Pekin'cilerin başında Cumhuriyet yazarı İlhan Selçuk vardır. Bunlar (Ho Şi - Minh) den para almaktadır. Nitekim (Ho Şi - Minh'e) bağlı olarak HO tiyatrosunu kurmuşlardır (Zeki Efeoğlu — Meclis Konuşması'ndan).

26.1. Sosyal hayatta bir fırtına devrine ya girdik, ya giriyoruz (İsmet İnönü — Hürriyet).

27.1. Türkiye yeni ufuklara doğru uçacaktır. Bu uçuşta, onun kudretli ve başeğmez kanatları siz Bozkurtlar, olacaktır. Hareket başlamıştır. Hareketiniz kutlu ve mutlu olsun (Alparslan Türkeş — CKMP İstanbul İl Gençlik Kolu Kongresi'ndeki konuşmasından).

29.1. Her işaret gösteriyor ki bir insanlık devrimi içindeyiz. Devrimci fikir, günden güne yürümektedir. Hem devrimci cephede, hem de karşı devrimci cephede, iç çatışmalar, kavgalar da olacaktır. Asıl olan harekettir; özgürlüğün fethi, sömürünün yok edilmesidir (İlhan Selçuk — Cumhuriyet).

Güvenliğin temel örgütü olan ordu gücünün kaynağı ulusun sevgisi ve desteğidir. Milleti, kendisini ayakta tu-

tacaktır. Onun içindir ki ordu, millet kaynaşımı içinde ulusal ordu olmayı özler durur (Cemal Madanoğlu — Senato Konuşması'ndan).

1.2. Öğretmen ve öğrencilerin mücadelesinin temeline indiniz mi? Orada ne yatıyor— — Komünizm yatıyor — Eşşoğlu eşşek sensin — Neredesiniz, Beyefendi? — Semerini çıkarın da gitsin (Senato söyleşileri).

2.2. Köylüler ağa elindeki hazine toprağını işgal edip ektiler (Yeni Gazete).

5.2. Çalışma Bakanı Turgut Toker, dün Senato'da yurt dışında çalışmak üzere sıra bekleyenlerin sayısının 718 bin 316 olduğunu açıklamıştır (Akşam).

İzmir — Atalan köylüleri, ağaların elinde bulunan hazineye ait toprakların 300 dönümünü daha dün işgal ederek sürmeye başlamışlardır (Cumhuriyet).

6.2. Ne yapacaksınız bu 10 milyonla dedik (...) — Önce yaşlılar için bir bakım evi, sonra bir cami, sonra da şu gördüğünüz kedimi ameliyatla erkek yaptıracağım (Zeynep Aksu'yla röportaj — Günaydın).

7.2. Lefkoşe — Kıbrıs Türklerine dinlerini unuttur - mak çabasında olanlar muratlarına ermiş ve kimsenin haberi olmadan ve kimsenin fikri alınmadan, emri vaki yaparak ezan'ın Türkçe okunması kararını vermişlerdir (Bugün).

Askerliğini yapmış, müslüman, mütedeyyin, kalıptan anlar tornacı aranıyor — Askerliğini yapmamış tornacı aranıyor, namaz kılan tercih edilir (Küçük İlânlar — Bugün).

9.2. Düzce İmam - Hatip Okulu'ndaki yatılı öğrencilere, Müslümanlığa aykırı olduğu, dinimizle bağdaşmadığı gerekçesiyle yemeklerde çatal verilmediği, öğrencilerin, elle yemeğe zorlandığı iddia edilmiştir (Yeni İstanbul).

11.2. Gençler 6. Filoyu protesto etti — Filo Komutanı polisler himayesinde Vilâyete geldi — Türk Amerikan Ban-

kasının camları kırıldı — Ankara'da Amerikan bayrağını gençler yaktı ve sigara ve içkiye zam (Gazeteler).

12.2. Gençlerle polis çatıştı, 50 yaralı var — Amerikan Phantom uçakları İncirlik'e indi (Gazeteler).

14.2. Kız öğrenciler de yürüyüş yaptı (Milliyet).

Canavar ruhlu bir anne, çocuğunu köpeklere yedirdi. Polisler, câni anneyi Sirkeci otellerinde arıyor (Günaydın).

15.2. Konya Ereğli'sinde polis halka ateş açtı, 2 kişi öldü (Gazeteler).

Not: İstanbul baskılarında yayınlandıkları gibidir. O. A.

o

Azra Erhat'ın

İŞTE İNSAN — ECCE HOMO

adlı eseri yaşanmış bir humanizmadır. Homeros destanlarında insan, toplum ve doğa ile uyum içinde olduğundan, özgür ve mutludur. Platon ve tektanrılı dinler insanı, beden ve ruh diye ikiye bölmekle, birliği bozarlar. XX. yüzyıl insanı, yitirdiği uyumlu birliği yeniden kuracaktır — Canlı bir diyalog halinde yazılmış olan bu eser, batı kültürüyle Türkiye'nin kültür değer ve olanakları arasında bir köprüdür.

Remzi Kitabevi

BABEUF

ÖZEL SAYISINI

BEKLEYİNİZ

Önümüzdeki sayılardan birini üç yıl süren ve beraatla sonuçlanan Babeuf dâvasına ayırıyoruz.

Son baskı tarihi : 26.2.1969

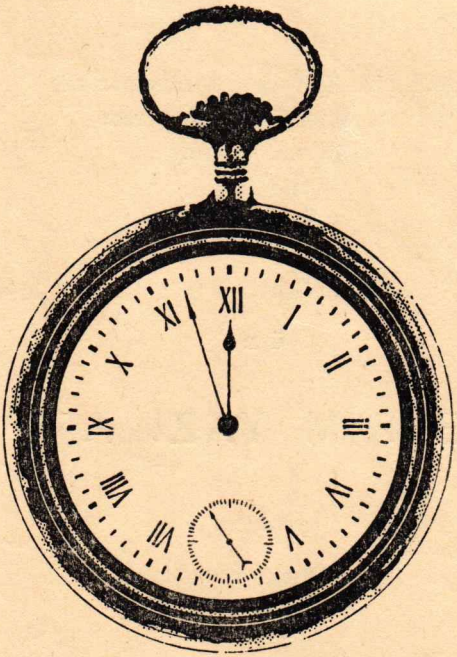

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01, İstanbul

YENU : 364 — (Basın : 60377)

İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin
1966 yılında verdiği beraat
kararını Yargıtay
onayladı

ve

BABEUF

ü n

DEVRİM YAZILARI

yeniden

Türk okuyucularının malı
oldu.

DUYURURUZ

4 TL.

200 Kuruş